

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА
ПРАКТИКИ ПЕРЕКЛАДУ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ**

**Кваліфікаційна робота
магістра**

**на тему ВІДТВОРЕННЯ МЕТАФОР ПОВІСТІ ДЖЕРАЛЬДА ДАРРЕЛА
“MY FAMILY AND OTHER ANIMALS” УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ**

Виконала: студентка 2 курсу,
групи 8.0359-1ап
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.041 Германські мови
та літератури (переклад включно) –
першаанглійська
освітньої програми Переклад
(англійський)
Штефанеса Людмила Михайлівна

Керівник. ф. н., доц. Юнацька А. Б.

Рецензент к.ф.н., проф. Клименко О. Л.

Запоріжжя – 2020

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет іноземної філології _____

Кафедра теорії та практики перекладу з англійської мови _____

Освітній рівень магістр _____

Спеціальність 035 Філологія _____

Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно) – перша англійська

Освітньо-професійна програма Переклад (англійський) _____

ЗАТВЕРДЖУЮ

В. о. завідувача кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови
Запольських С.П. _____

« ____ » _____ 20__ року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА
ШТЕФАНЕСІ ЛЮДМИЛІ МИХАЙЛІВНІ

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи магістра (проекту) «Відтворення метафор повісті Джеральда Даррела “MyFamilyandOtherAnimals”» українською мовою

керівник кваліфікаційної роботи (проекту) Юнацька Анна Борисівна, к.ф.н., доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЗНУ від «23» квітня 2020 року № 483 – с

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи (проекту) 1 грудня 2020р.

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи (проекту):

теоретичні засади дослідження перекладу метафор; типологія метафор; повість Дж. Даррела “My Family and Other Animals”, переклад повісті Дж. Даррела “My Family and Other Animals”, виконаний Л. Гончар.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

1) розглянути теоретичні засади поняття метафора; 2) дослідити типології видів метафор та її перекладу метафор; 3) розглянути складнощі та особливості перекладу метафор.

5. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи (проекту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Юнацька А. Б., к. ф. н., доц.	09.06.2020	09.06.2020
Розділ 1	Юнацька А. Б., к. ф. н., доц.	02.09.2020	02.09.2020
Розділ 2	Юнацька А. Б., к. ф. н., доц.	01.10.2020	01.10.2020
Висновки	Юнацька А. Б., к. ф. н., доц.	20.10.2020	20.10.2020

6. Дата видачі завдання 04.02.2020

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів виконання кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи (проекту)	Примітка
1	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх вивчення та аналіз; укладання бібліографії	лютий – квітень 2020	виконано
2	Добір фактичного матеріалу	травень 2020	виконано
3	Написання вступу	червень 2020	виконано
4	Написання теоретичного розділу	вересень 2020	виконано
5	Написання практичного розділу	жовтень 2020	виконано
6	Формулювання висновків	жовтень 2020	виконано
7	Проходження нормоконтролю	листопад 2020	виконано
8	Одержання відгуку та рецензії	листопад-грудень 2020	виконано
9	Захист	грудень 2020	виконано

Автор роботи несе персональну відповідальність за відсутність в роботі несанкціонованих текстових запозичень (академічного плагіату)

Магістрант

Л. М. Штефанеса

(ініціали та прізвище)

Керівник роботи (проекту)

А. Б. Юнацька

(ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

В. В. Погонєць

(ініціали та прізвище)

Нормоконтролер

РЕФЕРАТ

Дипломна робота – 87 стор., 79 джерел.

Об’єкт дослідження: оригінал та переклад українською мовою (виконаний Л. Гончар) повісті Дж. Даррела “My Family and Other Animals”.

Мета роботи: виявлення виду та понятійної сфери метафоричних одиниць у творі Дж. Даррела, а також аналіз їх перекладу.

Теоретико-методологічні засади: ключові положення теорії метафори та її перекладу, які розроблені в лінгвістиці та перекладознавстві (М. Джонсон, Дж. Лакофф, Н. Д. Арутюнова, А. П. Чудінов, Є. С. Кубрякова, В. Н. Комісаров, Т. А. Казакова та ін.).

Отримані результати: у тексті оригіналу повісті Дж. Даррела “My Family and Other Animals” найбільш частотним видом метафори була «дуальна», що уміщала в собі артефактину, природоморфну або артефактну метафоризацію. У ході дослідження нам вдалося визначити найбільш вживані способи перекладу метафор: створення дослівного еквіваленту та нейтралізація. Завдяки аналізу метафор, які були нейтралізовані або опущені, ми визначили, що саме «дуальна» метафоризація, що уміщає в собі артефактну або антропоморфну, може створити деякі труднощі для перекладача. Загалом, головною метою перекладача при відтворенні метафор на іншу мову є адекватна передача світу та ідейно-естетичного задуму автора.

Ключові слова: *метафора, художній переклад, антропоморфність, артефактність, природоморфність*

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ТА ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МЕТАФОР	6
1.1 Становлення поняття тропу метафори.....	6
1.3 Ідейно-естетична роль метафори в художній літературі	18
1.4 Способи перекладу метафор.....	23
1.5 Особливості та складнощі перекладу метафор.....	29
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДУ МЕТАФОР ТВОРУ ДЖ. ДАРРЕЛА "MY FAMILY AND OTHER ANIMALS"	37
2.1 Природоморфні метафори	37
2.2 Артефактні метафори	42
2.3 Соціоморфні метафори	53
2.5 «Дуальні» метафори	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	77

ВСТУП

Література як соціокультурний феномен є репрезентантом духовного життя людини, її почуттів, переживань, роздумів, емоційних відгуків на зовнішні явища не лише окремої людини, але й цілої суспільної групи. Автор прагне у своєму творі втілити суб'єктивні роздуми, бачення тих чи інших речей, явищ, фантазії та мрії крізь призму окремих художніх засобів й прийомів, що конструюють індивідуальний стиль письменника чи поета, його картину світу.

Такими художніми засобами є авторські епітети, порівняння, алегорії, метонімія, літота, гіперболи, панагірики тощо. Однак, чи не найвагомішу роль у процесі пізнання реальності, осягнення свідомості, а також реалізації мовного потенціалу шляхом трансформації сфер номенів: від конкретної до абстрактної, від матеріальної до духовної відіграє метафора. Метафора є одним із ресурсів конструювання мовної картини світу, що реалізується за допомогою концептів, дослідження яких дозволяє визначити спосіб освоєння світу автором.

Зважаючи на вищесказане, переклад метафор є надзвичайно важливим та складним процесом. Дослідженням метафоричних одиниць та їх перекладу займалися та займаються багато дослідників, серед них: Дж. Лакофф, П. Ньюмарк, Ж. Фоконьє та багато інших. Серед вітчизняних дослідників зазначимо: О. С. Кубрякову, А. П. Чудінова, Н. Д. Арутюнову та багато інших.

Попри велику кількість праць присвячених метафорі, дослідники досі сперечаються щодо концепту метафора та її перекладу. На сьогодні головною задачею перекладача є необхідність досягнути адекватності при перекладі, тобто за допомогою засобів іншої мови передати оригінальний текст, не спотворюючи його сенсу. Таким чином, кожен перекладач підходить до розв'язання задачі по-своєму, використовуючи існуючі способи передачі тексту або привносячи в теорію перекладознавства щось нове.

Актуальність дослідження полягає у надзвичайній популярності англomовної літератури, а також її перекладів. Проблема перекладу метафоричного тексту буде завжди актуальною, адже кожного дня виникають нові, авторські метафори, що потребують адекватного відтворення для сприйняття іншомовними читачами.

Наукова новизна дослідження полягає у визначенні походження метафоричних одиниць та особливостей їх перекладу з англійської на українську мову.

Об'єктом дослідження є оригінал та переклад українською мовою (виконаний Л. Гончар) повісті Дж. Даррела "My Family and Other Animals".

Предметом дослідження є семантичні характеристики англomовних метафор та їх перекладених відповідників.

Метою дослідження є виявлення виду та поняттєвої сфери метафоричних одиниць у творі Дж. Даррела, а також аналіз їх перекладу. Зазначена мета передбачає виконання наступних **завдань**:

- дати визначення терміну «метафора»;
- дослідити та визначити види метафор повісті Дж. Даррела "My Family and Other Animals";
- визначити домінуючу метафоризацію, яка створює ідейно-естетичну основу твору;
- проаналізувати відтворення метафоричних висловів у тексті-перекладі;
- запропонувати власні можливі варіанти перекладу неадекватно відтворених метафор.

Матеріалом дослідження є оригінальний текст роману "My Family and Other Animals" і його переклад на українську мову, виконаний Л. Гончар.

Під час дослідження було використано **методи** зіставного та семантичного аналізу, а також метод суцільної вибірки.

Практична значущість роботи полягає в тому, що її результати можуть бути використані при розв'язанні проблем, пов'язаних з перекладом класичної художньої літератури. Крім того, робота може бути використана у ході

навчального процесу, для студентів факультету іноземної філології, при укладанні навчально-методичних матеріалів з перекладознавства та лінгвостилістики англійської мови.

Апробація дослідження. Підсумки дипломної роботи, окремі її аспекти та одержані узагальнення були оприлюднені на конференції «Різдвяні читання 2020».

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, 2 розділів, висновків та списку використаної літератури.

У вступі подано короткий опис проблеми перекладу англійських метафор на українську мову, обґрунтовано актуальність роботи, визначено цілі, завдання, а також об'єкт, предмет та методи дослідження.

У першому розділі розкриваються поняття метафори, наведено опис наявних наукових класифікацій метафор і виявлено особливості їх перекладу на українську мову.

У другому розділі проводиться класифікація метафор, виявлених в повісті Джеральда Даррела "My Family and Other Animals". Здійснено аналіз оригінальних метафор та вітчизняного перекладу, а також виявлено найбільш популярні на практиці прийоми їх перекладу, неточності перекладу та можливі шляхи їх усунення.

Висновок узагальнює результати проведених досліджень і містить остаточне їх формулювання у вигляді рекомендацій перекладачеві.

РОЗДІЛ 1

ЛІНГВОСТИЛИСТИЧНІ ТА ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МЕТАФОР

1.1 Становлення поняття тропу метафори

Відповідно до розвитку людства, розвивається й наука. Майже кожен дослідник метафор здійснював спромогу або визначав та створював термін, що таке метафора. Таким чином, єдиного сталого поняття для цього феномену не існує. Варто зазначити, що на сьогодні існує понад 200 000 визначень для слова «метафора». Думки науковців не рідко розбіжні, а іноді полемічні. Проте, генералізовано, можна сказати, що метафора – це троп, що має на меті «порівняти».

Поняття метафора є об'єктом дослідження багатьох наук: риторики, філософії, логіки, психології, літературознавства, семіотики, лінгвістики і не тільки. Кожна наука трактує цей термін, безпосередньо, зі «своєї точки зору».

Слово «метафора» має грецьке походження (*μεταφορά* – перенесення). Першим, хто досліджував метафори був старогрецький філософ Арістотель, який у своїй праці «Поетика» визначив: «метафора – це перенесення слова зі зміненим значенням з роду на вид, або з виду на вид, або за аналогією [Арістотель 1967, с. 28]. Він вважав метафору невід'ємним компонентом стилю автора, але при цьому розмежовуючи їх на корисні та не корисні. Корисні – це ті, що спрощують розуміння тексту або хоча б не ускладнюють його. В свою чергу, не корисні – це ті, що ускладнюють розуміння читача тексту. Метафора, за Арістотелем, дає можливість «кажучи про дійсність, поєднувати з нею неможливе». Зрештою, незважаючи на спроби Гермогена вказати на зв'язок метафори з думкою, саме модель сприйняття

метафори Аристотелем стала класичною і полягла в основу її природи [Полозова 2003, с. 58].

Метафора реалізується у мовленні, отже, вона є мовленнєвим явищем. Відтак, поняття спочатку вивчалось у риториці та розумілось, як перенесення назви одного предмету на інший. Головною метою застосування метафори в мовленні було прикрашення мовлення, аби вплинути на слухача та запевнити його в будь-чому. Отож, метафора здійснювала прагматичну функцію.

В свою чергу, Цицерон вважав, що метафора— це інструмент, який слугує для посилення виразності мови. Загалом він виділив три способи для прикрашення мови: 1) застосування маловживаних слів – це ті, що вже не вживаються в повсякденному житті і є заміненіми; 2) створення нових слів – ті, що мовець вигадав самостійно, наприклад, об'єднавши два слова в одне; 3) застосування переносних слів – ті, що використовуються не в прямому значенні. Третій спосіб був зазначений, як найуживаніший. Слова вжиті не в прямому значенні, тобто метафори, виникли під тиском бідності словника, і лише згодом розширили область його застосування. «Ибо подобно тому как одежда, вначале изобретенная для защиты от холода, в последствии стала применяться также и как средство украшения и как знак отличия, так и переносные выражения, появившись из-за недостатка слов, распространились уже ради услаждения» [Цицерон 1972, с. 71].

Варто зазначити, що метафора вивчалась та вивчається багатьма вітчизняними мовознавцями, зокрема: В. Н. Вовк, М. С. Лабащук, О. О. Потєбня, А. А. Тараненко та ін. У сучасному українському мовознавстві домінує погляд на метафору як на художній засіб, цей феномен аналізують насамперед на матеріалі художньої літератури. В окремих працях з'ясовано роль метафори в науковому тексті (Н. В. Зелінська, Н. Ф. Непийвода, О. В. Чуєшкова). Метафору розглядають як спосіб творення мовної картини світу (Н. В. Лобур, О. В. Федик). У ширшому розумінні метафора є синонімом тропа, у вузькому— одним із тропів, умотивованим суто подібністю чи аналогією [Арутюнова 1990, с. 8].

Сучасна когнітивістика (М. Джонсон, Дж. Лакофф, М. Тернер, Ж. Фоконьє, Н. Д. Арутюнова, А. М. Баранов, Ю. Н. Варт, І. М. Кобозева, О. С. Кубрякова, А. П. Чудінов та ін.) розглядає метафору як основну ментальну операцію, як спосіб пізнання, структурування, оцінки й пояснення світу. Людина не тільки виражає свої думки за допомогою метафор, а й мислить метафорами, пізнає за допомогою метафор той світ, у якому вона живе, а також прагне у процесі комунікативної діяльності перетворити існуючу у свідомості адресата мовну картину світу [Павлуцька 2009, с. 219].

Серед великого розмаїття визначень метафори зупинимось більш детально на наступних.

Метафора (з грец. *Μεταφορά* - перенесення, образ) – перенесення властивостей одного предмета (явища чи аспекту буття) на інший за принципом їх схожості за кількісною ознакою чи за контрастом. У метафорі різні ознаки – те, чому уподібнюється предмет, та властивості самого предмета – представлені не в їх якісній роздільності, як у порівнянні, а одразу подані у новій нерозривній єдності. Метафора, маючи необмежені можливості у зближенні чи несподіваному порівнянні найрізноманітніших предметів та явищ, насправді по-новому осмислюючи предмет, дозволяє відкрити, оголити та прояснити його внутрішню будову [Ивин 1997, с. 11].

Метафора – найширша форма тропа, риторична фігура, яка має на увазі уподібнення одного поняття чи уявлення іншому, перенесення на нього суттєвих ознак чи характеристик останнього, використання його в якості неповного порівняння чи принципу (схеми) функціональної інтерпретації. При цьому всі тлумачення метафори беруть свій початок з аристотелівського визначення: «Метафора є перенесення слова зі зміненим значенням з роду на вид, чи з виду на вид, чи за аналогією» [Левит 1998, с. 32].

Метафора – центральний троп мови, комплексна образно-семантична структура, яка представляє особливий спосіб пізнання, який здійснюється за допомогою генерації образів, які виникають у результаті взаємодії двох різнопланових змістів. Метафора визначається або через схожість між

сферами теми та носія (Е. Ортоні, А. Тверські), або ж як взаємодія між даними сферами (М. Блек, Р. Стернберг), або ж як перенесення рис зі сфери носія до сфери теми (Д. Гентнер, Дж. Лакофф та М. Джонсон). Метафора, можливо, представляє альтернативний (образний) спосіб передачі інформації, який протистоїть традиційному поняттєвому способу. Про альтернативну (позалогічну) природу метафори говорять також дані психології, де здійснюється пошук нейрофізіологічного субстрату метафоричного мислення та встановлений зв'язок метафори з роботою правої півкулі (Р.Е. Гаскел). У цьому контексті особливо цікавою є позиція Л. Марка та М. Борнстайна, які за основу метафори вважають явище синестезії, здатності до перетинання потоків інформації, яку отримують з різних органів відчуттів.

Зв'язок метафори з архетипічною основою психіки може пояснити відкрита Дж. Лакоффом і М. Джонсоном здатність метафори брати участь у формуванні картин світу, тобто метафори розглядають як структури, які багато в чому створюють уявлення людини про дійсність [Касавин 2009, с. 547].

Як показали дослідження Дж. Лакоффа і М. Джонсона, метафора – «важливий засіб представлення та осмислення дійсності» [Lakoff, Jognson 1980, с. 91].

Метафору можна також включити і до переліку засобів мислення, разом з судженням, аналогією тощо. Отже, по-перше, метафора – це перенесення. На перенесенні ґрунтується моделювання. Застосовуючи геометричну аналогію, мислення відображається вектором між двома елементами в просторі свідомості. А метафора дозволяє важливі властивості цього вектора, значення з'єднаних ним понять і встановлений між ними зв'язок, перенести на інший вектор, можливо більш поширений у людському мисленні. У представленій моделі – її зв'язок з мисленням. Тому є цілком справедливим узагальнене найменування метафори – нейросемантична конструкція. По-друге, перенесення при використанні метафор засноване на використанні подібності, що виражається в порушеній аналогії. У метафорі третій член аналогії завжди

відсутній, що дає можливість ним маніпулювати. Метафора дозволяє перетворювати подібність в тотожність, розмиваючи сферу чітких значень, створюючи систему асоціацій. По-третє, метафора, задіюючи механізм асоціативного мислення людини, дозволяє досягти значної економії інтелектуальних зусиль. Вона породжує стійкий образ, що виникає щоразу у свідомості при появі слова, що асоціюється з ним. Створюється яскравий і об'ємний образ, у свідомості аудиторії з ним пов'язані певні асоціації, і далі цей образ активно використовується в текстах, викликаючи кожного разу потрібну реакцію [Генералюк 2009, с. 88].

Згідно з теорією когнітивіста Е. Ортоні, метафора розглядається як певне порівняння. Е. Ортоні аналізує ефекти тривалої дії метафори та інтерпретує її як силу, яка здатна викликати лінгвістичні зміни. Згідно Ортоні, метафори можуть змінити не тільки спосіб нашого мислення, але і наші думки [Ортоні 1990, с. 224].

Панасенко ж активно займалася вивченням теорії концептуальної метафори, що представляє метафору як засіб не лише пізнання, але й певної репрезентації, психологічного формування навколишнього світу [Панасенко 2018, с. 126]. Мало того, метафора допомагала «побачити» та осягнути не лише саме по собі довкілля, а й навіть сам процес його пізнання людиною. Такий погляд на це явище знайшов своє підтвердження у методі метафоричного моделювання, що також активно використовувався науковицею.

Метафора, за теорією Дж. Лакоффа, є прозаїчним або поетичним виразом, де слово (чи декілька слів), яке є концептом, використовується у непрямому значенні, щоб виразити концепт, схожий з даним. У праці «Метафори, якими ми живемо» Дж. Лакофф та М. Джонсон твердять, що наша звичайна поняттєва система, у межах якої ми мислимо та діємо, метафорична за самою своєю суттю. На їхню думку, суть метафори полягає в осмисленні та переживанні явищ одного роду у термінах явищ іншого. Концептуальна метафора є результатом відображення знань про одну концептуальну область

у іншій концептуальній області, розуміння й сприйняття одного явища у термінах іншого, при цьому концептуалізується не окремий ізольований об'єкт, а цілісна картина реального світу, яка використовується для репрезентації й осмислення широкого та багатоаспектного абстрактного явища. Дослідники (Дж. Лакофф та М. Джонсон) стверджують, що людська мова є здебільшого метафоричною, що метафора пронизує все наше повсякденне життя і проявляється не тільки в мові, але і в людському мисленні та діях. Існують навіть речі, які можна висловити не інакше як метафорично. Наприклад, час ми розуміємо та переживаємо як те, що можна витратити, розрахувати, вкласти з розумом чи нерозсудливо, зекономити чи втратити даремно. Таким чином метафоричні поняття Час – Гроші, Час – Обмежений ресурс, Час – Коштовна річ утворюють єдину систему, яка будується на категоріальному укладенні понять, оскільки у нашому суспільстві гроші належать до понять обмежених ресурсів, а обмежені ресурси – до понять цінних речей [Лакофф, Джонсон 2004, с. 398].

Доречним буде сказати, що метафору все частіше розглядають як ключ до розуміння основ мислення і процесів створення бачення світу, його універсальний образ: людина не стільки відкриває певні тотожності чи подібності, а власне створює його. Акт метафоричної творчості лежить в основі багатьох семантичних процесів: поява нових значень та їх нюансів, розвиток емоційно-експресивної лексики. Без метафори неіснували б лексики "невидимих світів" – внутрішнього життя людини. Створюючи образ і апелюючи до уявлення, метафора породжує смисл, який сприймає розум [Арутюнова 1990, с. 425].

1.2 Види метафор

Метафори займають чималу частку слів і виразів в нашій мові. Ми користуємося ними, створюємо їх непомітно для себе. Метафори грають безперечно важливу роль в мові, поповнюючи недолік слів для позначення новоутворених понять, що особливо важливо для мови науки, а також виконують і багато інших функцій.

Художня метафора з'єднує різні рівні значення і внаслідок цього є гетерогенною. Як правило, має суб'єктивний характер, і в більшості випадків може бути представлена анонімно. Художня метафора є метою творчого процесу, її складно або практично неможливо замінити синонімом. В силу того що вона покликана вразити уяву, викликати яскравий образ у свідомості реципієнта, вона є діафорою. У ній яскраво виражена семантична двоплановість і конотація [Борковец 2002, с. 3].

Мовна метафора пов'язує значення одного рівня і внаслідок цього є гомогенною. Має конвенціональний характер, тобто є міжсубстантивною. Являє собою засіб спілкування і часто замінюється синонімом. У мовній метафорі семантична двоплановість стерта, а конотація прагне до нейтральної. Значною мірою володіє властивостями епіфори.

Згідно із думкою Є. С. Кубрякової, мовні метафори формуються під час створення людиною концептуальної картини світу і є важливою її складовою частиною. Із всієї концептуальної (безпосередньої, повної) кількості знань про навколишній світ, що включає і певні стереотипи, ми вибираємо певні символічні фрази, що несуть у собі більше комунікативне значення і навантаження, і саме із них формуємо потім «мовний семантичний простір» [Кубрякова 2004, с. 68].

Важливо підкреслити, що науково-професійній мові метафора виконує номінативну, евристичну, пояснювальну, комунікативну функції, а також функцію мовної економії. Номінативна функція полягає в тому, що за

допомогою метафор-термінів називаються загальні поняття, категорії, ознаки понять, а також відношення між об'єктами в різних спеціальних галузях знань людини; без такого найменування пізнання й діяльність у різних сферах неможливі. Під евристичною (експресивно-гносеологічною) функцією термінологізованих метафор розуміють їх здатність брати участь у формуванні нових понять [Арутюнова 1990, с. 341].

Виконуючи пояснювальну функцію, термінологізовані метафори сприяють тлумаченню складних наукових ідей за допомогою ідей більш конкретних. Комунікативна (інформативна) функція термінологізованих метафор полягає в тому, що за їх допомогою адресант передає у часі й просторі певну інформацію, часто встановлюючи зворотний зв'язок з реципієнтом. Щодо функції мовної економії, то метафора є одним із «засобів конденсації», компактного кодування інформації [Арутюнова 1990, с. 352].

Ілюстративним прикладом використання метафори в номінативній функції можуть бути математичні терміни, більшість з яких є прихованими метафорами із затемненою внутрішньою формою. Остання, зокрема, не усвідомлюється в найпоширеніших термінах аксіома, фінітність, конус, що походять від слів із відповідними значеннями «гідність», «спорідненість по дружині» та «верхівка шолому» [Ортони 1990, с. 229].

Евристична й пояснювальна функції метафори представлені в математичних термінах стислі корені, вибивання коренів багаточленів тощо, в термінах сфери освіти *educational market*, *knowledge market*, *magnet school*, *sandwich course*, *brainstorming* тощо, в економічних термінах типу *parent-company* – «компанія-засновник», *donor-country* – «країна, що надає позики», *kite* – «фіктивний вексель» [Стефанова 2004, с. 14].

Метафора, зіштовхуючи нетотожні змістові складники, може породжувати якісно нову інформацію, розкривати ще невідомі сторони наукового явища. Вона навіть може визначати напрям наукового пошуку і спосіб упорядкування його результатів.

Наприклад, модель, яка використовується в кінетичній теорії газів, базується на метафоричному ототожненні молекул, що складають структуру газової хмари, з маленькими пружними кульками. Таке ототожнення підіймає цілу низку питань, пов'язаних із природою пружності молекул, відношенням діаметрів молекул до відстані між ними, характером сил, що діють на кожну молекулу, розподілом їх швидкостей. Ці питання не лише зумовлюють специфіку розуміння царини досліджуваних явищ, але й можуть грати роль певних «підказок» для подальшого розгортання наукового дослідження.

На думку Арутюнової Н. Д., метафора служить тим знаряддям думки, за допомогою якого нам вдається досягти найвіддаленіших ділянок нашого концептуального поля [Арутюнова 1990, с. 27].

Отож, Н. Д. Арутюнова, показуючи функціональні типи мовної метафори, виокремлює:

1) Номінативна метафора. Її суть полягає в перенесенні назви з одного об'єкта дійсності на інший, заміни одного дескриптивного значення іншим. Наприклад: ніс корабля, ніжка стільця, лисички (сорт грибів), гусениця (ланцюг, що надівається на колеса). Оскільки завдання читача метафори – вказати на об'єкт, і ідентифікувати його, отже, в цьому випадку важливим є опертя на контекст, завдяки якому можна буде зрозуміти її предметну референтність (віднесеність).

2) Образна метафора. Дана метафора пов'язана з переходом ідентифікує значення в предикатне.

Метафора даного типу спрямована на індивідуалізацію об'єкта. Образна метафора сприяє розширенню синонімічних засобів мови, а також веде до появи нових синонімічних позначень.

3) Когнітивна метафора. Метафора, яка виникає в результаті зсуву сполучуваності предикатних слів (прикметників і дієслів) (тобто перенесення значення виразів). Даний тип метафори є пізнавальним, позаяк завдяки когнітивній метафорі людина, виходячи з конкретного поняття, може

зрозуміти абстрактне: «Тоді ваше серце горіло-палало,/Тепер ви спокійні, холодні, німі» [Українка 1954, с. 66].

4) Генералізуюча метафора (як кінцевий результат когнітивної метафори). Дана метафора стирає в лексичному значенні слова кордону між логічними порядками і стимулює появу полісемії.

У типології Ю. І. Левіна метафори визначаються за способом реалізації порівняльного елемента:

1) метафори-порівняння;

2) метафори-загадки.

3) метафори, що приписують об'єкту властивості іншого об'єкта: спить земля, життя згоріло, небо плаче [Костина 2018, с. 53].

Ще однією класифікацією метафори, розглянутої в рамках когнітивної теорії метафори, є класифікація, запропонована Дж. Лакоффом і М. Джонсоном. Згідно з їхньою теорією, «... метафора пронизує все наше повсякденне життя і виявляється не тільки в мові, а й у мисленні і дії. Наша повсякденна поняттєва система, в межах якої ми мислимо і діємо, метафорична за своєю суттю» [Лакофф, Джонсон 2004, с. 42]. На думку Дж. Лакофф і М. Джонсона, метафоризація заснована на взаємодії структури «джерела» (досвід людини) і структури «цілі» (знання), тобто на досвіді взаємодії людини і навколишнього світу.

Дж. Лакофф і М. Джонсон виділяють два типи метафор, що розглядаються щодо часу і простору [Лакофф, Джонсон 2004, с. 194]:

1. Онтологічні метафори. Метафори, які дозволяють бачити події, дії, емоції, ідеї, як якусь субстанцію. Тобто вони проектують властивості, об'єктивно притаманні предметам реального світу (крихкість, твердість, плинність і т.д.), на такі абстрактні сутності як розум, емоції, мораль, право і т.д. Наприклад: «*Не кажи дурниць, любий, – твердо заявила мама*» [Даррел 2010, с. 83]. В даному прикладі відбувається метафоричне перенесення на емоційні якості властивостей, притаманних предметам об'єктивної реальності, які легко ламаються.

2. Орієнтаційні метафори. Метафори, які пов'язані з просторовою орієнтацією, з протиставленнями типу «догори – донизу», «всередині – зовні», «передня сторона – задня сторона», «глибокий – дрібний». Відповідно до теорії Дж. Лакофф і М. Джонсона, щастя і радість орієнтовані наверх (up), а печаль і горе – вниз (down): *to be in high spirits* (бути в хорошому / піднесеному настрої), *to fall into a depression* (впасти в депресію). Здоров'я і життя відповідають верху (up), хвороба і смерть – низу (down): *to be in the top of shape* (бути в хорошій формі), *to fall ill* (захворіти). Дані метафори не просто спираються на просторову віднесеної, вони також орієнтовані на наш культурний і фізичний досвід.

Отже, ми привели кілька типів класифікацій різних авторів, які зробили величезний внесок у розвиток даного поняття. Однак ми не можемо надалі спиратися на дані класифікації, оскільки вони недостатньо широко досліджують поняття метафора, і можуть лягти в основу лише вузького її розгляду.

А. П. Чудінов поділяє метафору на 4 види: природоморфна, артефактна, соціоморфна і антропоморфна [Чудинов 2013, с. 114].

1. Природоморфна метафора. Джерелами метафоризації в даному випадку служать понятійні сфери «Тваринний світ», «Світ рослин», тобто будь-які реалії осягаються в концептах світу, що оточує людину живої природи. До даного виду А.П. Чудінов відносить наступні метафори:

1) Зооморфна метафора (сферою-джерелом є весь тваринний світ), наприклад: *“I thought I was swimming through jellyfish”* [Martel 2001, p. 175];

2) Фітоморфна метафора (сферою-джерелом є рослини). Наприклад: *«Люди стали на мирнуколію, вже Радянська влада пустила глибоке коріння в народ»* [Речмедін 1961, с. 318].

2. Артефактна метафора. В даному виді метафоризації представляються предмети створені працею людини. Досліджуються такі понятійні сфери як «Будівлі», «Механізми», «Світ комп'ютерів» і т.д. У цьому виді представлені наступні метафори:

1) Метафора будинку, наприклад: *«Цікаво побувати над дахом світу,.. Чарує велич снігових вершин»* [Шеремет 1957, с. 68].

2) Метафора механізму, наприклад: *«Безстрашний рицар революції Фелікс Дзержинський довгий час був живою ланкою, яка поєднувала російський і польський робітничий рух»*[Рильський 1956, с. 56].

3. Соціоморфна метафора. Досліджуються концепти, які відносяться до таких понятійним сферам як «Злочинність», «Війна», «Театр (видовищні мистецтва)», «Гра і спорт», «Економіка», «Музика» і т.д. До цього виду відносяться такі метафори, як:

1) Мілітарна метафора, наприклад: *«Футбольне поле дуже швидко перетворилось на поле бою, оскільки гравці, здавалося, не так слідкували за м'ячем, як за можливістю скривдити суперників* [Суспільне. Новини 2020];

2) Кримінальна метафора, наприклад: *«Доки ми спали в парках каютах, десь на місячній гладіні вод судно перерізло невидиму лінію поділу й увійшло в ясний дзеркальний світ Греції»* [Даррел 2010, с. 175];

3) Спортивна і ігрова метафора;

4) Театральна метафора, наприклад: *«Написав одно оповідання й пишу друге, в антрактах, звісно, коли серце не заважає»* [Коцюбинський 1955, с. 45].

4. Антропоморфна метафора. При дослідженні цього виду аналізуються концепти, які стосуються вихідним понятійним сферам «Анатомія і фізіологія», «Хвороба», «Секс», «Сім'я». В даному випадку людина моделює реальність виключно за своєю подобою. До даного виду відносяться такі метафори:

1) Фізіологічна метафора: *«У вірша є жива душа і тіло,/Своє обличчя, навіть певна статъ»* [Воронько 1959, с. 78];

2) Морбiальна метафора. Відповідно за даним типом метафори, образно використовується лексика, яка позначає рани, назви хвороби та їх збудники, способи їх лікування, а також, ліки. Наприклад: *«В гарячці я палав, і рани/Були*

гарячі, як вогонь./Дала ти ліки незрівнянні/Своїх очей, своїх долонь» [Дмитерко 1958, с. 102].

3) Метафора спорідненості. Наприклад: *«Батьком української літературної мови ми вважаємо Тараса Григоровича Шевченка»* [Корнійчук 1950, с. 53].

4) Сексуальна метафора. Наприклад: *«Треба застосовувати силу або лягати під них і виконувати їх волю»* [Укрінформ 2014].

Підсумовуючи можна сказати, що метафора допомагає людині вловлювати і створювати подібність між дуже різними класами об'єктів, в результаті чого грає величезну роль в практичному і теоретичному мисленні. Будь-яка метафора являє собою засіб, що дозволяє описувати одне явище або стан в термінах, спочатку призначених для опису інших речей. В нашому аналізі буде використана класифікація Чудінова, тому що вона є більш розгорнутою та торкається всіх понятійних сфер.

1.3 Ідейно-естетична роль метафори в художній літературі

У художньому тексті мова є не тільки засобом передачі інформації і рішення естетичного завдання, а й джерелом відомостей про культуру. Багато дослідників, наприклад А. А. Потебня, М. Н. Кожина, В. А. Пищальникова і інші, визнавали, що метафоричність – найважливіша риса художнього тексту і що авторська образна метафора є основою створення художнього світу. Так, на думку Г. Д. Ахметовою, мовний простір такого тексту є метафоричною структурою. Це означає, що художньому тексту властива алегоричність, фігуральність, образність. Автор художнього тексту вдається до непрямих номінацій, імпліцитно виражає оцінки і думки, що обумовлено естетичним завданням [Ахметова 2012, с. 106].

У текстах з доміантою художності, де точність поєднується з образністю, слово «працює» не так, як в повсякденній мові: тут кожна мовна одиниця бере участь у створенні конкретно-чуттєвого образу, і її значення в тексті не зводиться до прямого семантичного.

Основа образної системи художнього тексту і спосіб створення поетичної картини світу – це метафори. Тяжіння художнього мовлення до метафоричності Н. Д. Арутюнова пояснює тим, що «поет відштовхується від буденного погляду на світ, він немислить в термінах широких класів», а в метафорі «укладено імпліцитне протиставлення буденного бачення світу... незвичайного, розкривається індивідуальна сутність предмета» [Арутюнова 1990, с. 18].

Завдання побудови теорії метафори, що має достатню пояснювальну силу, не може бути вирішена лише в рамках лінгвістики і вимагає виходу в область пізнавальних процесів.

Когнітивна теорія ставить в центр досліджень людини. Вона пов'язує розуміння метафори з ментальними процесами, які супроводжують породження і сприйняття мови. Метафора представляється як ментальний і мовний механізм, що складається у взаємодії двох сутностей, яке призводить до отримання нового знання про навколишню дійсність [Попова 2007, с. 47].

Мова відображає навколишню реальність системою ізоморфних засобів: через ставлення людини до навколишнього світу, а також через сприйняття і опис цього світу. Не можна переоцінити роль метафори у створенні мовної картини світу. Однак метафора як феномен мови створює аж ніяк не фрагмент мовної картини світу, але заповнює весь її простір. Це можна пояснити тією обставиною, що метафора є засобом пізнання дійсності, засобом організації досвіду взаємодії із зовнішнім світом.

Найбільш яскраво мовні традиції відображаються в образних засобах. У художніх творах широко вживаються метафори. Це пояснюється тим, що метафора дуже тісно пов'язана з художнім баченням світу. Адже навіть саме розуміння художнього твору і ставлення до світу часто дається через звернення до метафори.

В когнітивній лінгвістиці метафора отримала нове визначення: під нею розуміється не просто перенесення значення, троп, засіб створення образності тексту, а ментальна операція, яка бере участь в концептуалізації та категоризації досвіду людини і встановлює співвідношення між мовою і розумовими процесами. У руслі когнітивістики метафора розглядається як смисловий і тексто-породжуючий механізм. Крім того, метафора може тлумачитися як універсальний пізнавальний механізм і засіб усвідомлення світу, з її допомогою в когнітивній сфері людини закріплюються уявлення про світ.

Концептуалізований у вигляді метафор світ відбивається в різних мовах по-різному, що пов'язане з системою національних цінностей. Метафора передає культурні коди, культурно-національні еталони, оскільки базується на архетипах колективного несвідомого. Це стає очевидним, якщо розглянути стійкі метафори, притаманні тій чи іншій мовам.

Англійською стійкою метафорою є *“beard the lion in his den”* [LDELCL 1992 с. 201], що дослівно перекладається як *«напасти на небезпечного ворога в його власному помешканні»*. В українській мові стійких метафор з еквівалентним змістом немає. Інші ж приклади метафоризації можуть концептуалізувати загально-людські цінності і мати аналоги в різних мовах: *“What the eye does not see, the heart does not grieve”* [Крень, Янукович 2019, с. 7] (англ. :*«що око не бачить, про те серце не тужить»*) – *«З очей геть – з серця геть»* (укр.). Таким чином, метафори є маркерами національної, мовної і культурної свідомості.

Метафора є важливою складовою індивідуального стилю автора художнього твору. Разом з тим вона висловлює суб'єктивне ставлення автора до навколишньої реальності, служить для характеристики персонажів твору.

Художній текст має особливу символічну природу, являє собою специфічну семіотичну реальність. Структурний текст групується навколо сюжетної перспективи. У змістовно-ідеологічному плані художній текст розкриває авторський ракурс через функціональну смислову залежність.

Змістовна сторона художнього тексту групується навколо смислового вузла, який являє собою синтез досюжетного і сюжетного часу.

Творець художнього є типовим представником свого мовного співтовариства, що накладає певний відбиток і на індивідуально-авторський спосіб репрезентації базових метафор, а також на утримання і структуру ключових концептів художньої свідомості.

Змістовний вузол, поданий в певній послідовності свого розкриття через центральні ланки, втілює в собі текст взмістовному відношенні. Засобом зв'язку центральних ланок в смисловому вузлі виступає сюжетна перспектива, для створення якої використовуються суб'єктивно-авторські метафори, які відносяться до індивідуального, а не колективному баченню світу. Цей тип метафор протиставляється мовній метафорі, яка будується відповідно до традиційних предметно-логічним зв'язкам, що відповідають національній символіці або того чи іншого попереднього досвіду комунікантів [Банников 2019, с. 23].

У художній метафорі обов'язкова «двоплановість значення, яка забезпечує образно-естетичну функцію. Образна основа художнього тексту формується за допомогою ланцюгової концептуальної метафори, яка передбачає поступове нанизування одного образу на інший, коли один образ асоціативно викликає інший» [Тимофеева 2011, с. 37].

Вперше метафора являє собою «поєднання знайомого, прийнятого в мові з невідомим. Відповідно, вона передбачає зіставлення предметів або явищ за подібністю. При метафоричному вживанні слів схожість може ставитися до найрізноманітніших характеристик предметів і явищ: формі, різним якостям, функцій, емоційних впливів і т.д.» [Попова 2007, с. 50].

В художньому тексті, метафора може висловити те, що не піддається опису у вигляді прямих номінацій, наприклад стан душі людини. Через метафоричні одиниці можна простежити ланцюжок станів, які відчуває головний герой.

Метафоричні вирази часто привертають увагу читача новизною і свіжістю, несподіванкою вживання мовних одиниць і зв'язків. Оскільки метафоричний виклад пов'язаний з асоціативним мисленням і здатністю розглядати «явища одного роду в термінах явищ іншого роду», поєднувати в слові дві речі, які не сполучаються в дійсності, але мають спільні риси, то сприйняття і осмислення метафоричних виразів завжди є ключем до розуміння особистості автора, його концепції. За допомогою метафор в у творах різних письменників по-різному представлений один об'єкт дійсності, що говорить про особливості авторського сприйняття і оцінки, їх світовідчуття.

Метафора може відігравати помітну роль в композиції художнього тексту. іноді вона «відкриває» текст, відразу захоплюючи увагу читача і викликаючи естетизовано емоцію [Vickerton 2003, с. 123].

Концептуальна метафора виступає як інструмент мовного впливу на читача (слухача), спрямований на внесення уточнень і модифікацій в його модель світу за допомогою залучення його в поетичну картину світу художника, її сприйняття і інтерпретацію. Концептуальна метафора являє собою троп, при реалізації якого один образ асоціативно викликає інший.

Семантика метафоричності складається з кількох взаємопов'язаних елементів, до яких відносяться первісне значення слова; образ, який народжується в результаті зіставлення; понятійний зміст, а також нова номінація, яка виникає в результаті осмислення метафори.

Таким чином, для інтерпретації метафор в художньому тексті важливі в рівній мірі всі названі вище і деякі інші фактори: 1) знання природи художнього тексту і метафори, її функцій, вміння розпізнати метафоричне вираження в тексті, 2) розуміння спектру прямих і переносних значень використаних лексем, 3) уявлення про можливі трансформації сенсу, які виникають під впливом контексту і системи загальноприйнятих асоціацій, швидко активізуються в свідомості при сприйнятті концепту і пов'язаних з особливостями менталітету народу, оскільки в силу культурно-історичних причин одні й ті ж метафори у представників різних культур можуть викликати різні асоціативні ряди, 4)

знання історичного тла створення тексту, 5) знання символіки використаних лексем, 6) усвідомлення наміру і задуму автора, що пов'язано з наявністю у читача комунікативної компетенції, 7) наявність в когнітивній базі реципієнта рецептивних схем, які забезпечують сприйняття прихованих смислів, а також розвиненого асоціативного мислення [Борисова 2019, с. 136].

1.4 Способи перекладу метафор

Проблема збереження образності в художньому тексті при перекладі з англійської мови на українську залишається однією з найбільш суперечливих на сьогоднішній день. Особливу складність представляє собою переклад метафори, оскільки її «перехід» з однієї мови в іншу вимагає від перекладача обліку її оціночної естетичної складових [Крень, Янукович 2019, с. 4]. Тому метафора, специфіка авторського використання і її переклад з однієї мови на іншу заслуговують на окрему увагу в ряді наукових досліджень.

Феномен метафори розглядається в логіко-філософському, лінгвістичному, когнітивному і стилістичному аспектах [Арутюнова 1990, с. 486].

Використання фігур мови в творах є свого роду певним "індикатором", індивідуально-авторським маркером стилю, впізнаваним шанувальниками таланту того чи іншого письменника. У зв'язку з цим перед перекладачем стоїть складне завдання – «ввести» іншомовну метафору в текст перекладу таким чином, щоб основна мета автора оригінального тексту збереглася повністю.

На думку, А. С. Назина, «така заміна допомагає зберегти рівень експресії оригіналу і зробити переклад більш ідіоматичним», крім того «важливість правильного підходу до вивчення способів перекладу метафори зумовлена

необхідністю адекватної передачі образної інформації та відтворення стилістичного ефекту оригіналу в перекладі» [Антонівська 2016, с. 21].

Досліджуючи концепцію П. Ньюмарка, С. В. Шикалов справедливо зауважує, що «рішення зберігати або вилучати метафору в перекладі перекладач робить виходячи з того, з яким типом тексту він працює, яка кількість індивідуально-авторських метафор в тексті (не перевантажений чи текст) і наскільки доцільно буде в конкретній ситуації взагалі вдаватися до метафоризації», тому зустрічаючи в тексті той чи інший троп, перекладач повинен вирішити, дотримати закон «збереження метафори», відтворити відповідну конструкцію в перекладі або опустити її, компенсуючи будь-яким іншим, не менш виразним способом, оскільки в художньому тексті стилістичний ефект не менш важливий, ніж сама ідея сюжету [Шикалов 2010, с. 156].

У теорії і практиці перекладу існує кілька підходів до класифікації прийомів перекладу метафори. Ми апелювали до класифікацій В. Н. Комісарова і Я. І. Рецкер. В. Н. Комісаров говорить про переклад метафори, що ґрунтується на тому ж самому образі, на іншому схожому образі, придослівному перекладі метафори і про неметафоричному поясненні [Литвин 2019, с. 31].

У свою чергу, Я. І. Рецкер виділяє чотири способи передачі метафор:

- а) еквівалентні відповідності;
- б) варіативні відповідності;
- в) трансформація;
- г) калька [Антонівська 2016, с. 22].

У різних типах дискурсу метафора виконує різні функції. Переклад метафори пов'язаний з вирішенням цілого ряду лінгвістичних, літературознавчих, культурологічних, філософських та інших проблем.

Важливість правильного підходу до вивчення способів перекладу метафори обумовлена необхідністю адекватної передачі образної інформації

та відтворення стилістичного ефекту оригіналу в перекладі [Висоцька 2019, с. 17].

На думку П. Ньюмарка, перекладач стикається з двома основними проблемами при перекладі метафори:

- 1) зрозуміти, який обсяг семантичної складової метафори варто передати в перекладі;
- 2) в якій мірі смислова складова метафори знаходиться на перетині полів образності і семантики описуваного об'єкта.

Розглянемо класифікацію способів перекладу метафорики П. Ньюмарка:

- 1) збереження образу у мові перекладу;
- 2) заміну образу мови джерела стандартним образом мови перекладу, який не суперечить культурі мови перекладу;
- 3) відтворення метафори за допомогою образного порівняння зі збереженням образу (але з можливою зміною експресії);
- 4) переклад метафори (або образного порівняння) за допомогою образного порівняння (або інколи метафори) з тлумаченням значення (це сприяє розумінню, але може призвести до втрати експресивності висловлювання);
- 5) відтворення семантики метафори описово (може застосовуватися, якщо метафора нечітка і її збереження є недоречним, хоча певні аспекти настанови висловлювання можуть втратитися);
- 6) вилучення метафори, якщо вона є надлишковою (необов'язковою);
- 7) збереження метафори з конкретизацією значення з метою підсилити образ [Newmark 1995, с. 242].

Зазначена класифікація прийомів перекладу метафорики, з рекомендаціями про збереження, додавання чи вилучення метафори, зорієнтовані на текстовий рівень, де перекладач має враховувати “картину подій, свідком і учасником яких був автор” та, у разі необхідності, «домальовувати за автора пояснювальні штрихи, вводити в текст підказки читачеві» [Кондратьєва 2012, с. 96].

Класифікація Т. А. Казакової включає наступні правила перекладу метафори:

1. Повний переклад застосовується для метафоричних одиниць в тому випадку, якщо в мовах збігаються як правила сполучуваності, так і традиції вираження емоційно-оцінної інформації, вжиті в цій метафорі.

2. Додавання / опущення використовується в тих випадках, коли міра подібності мовах різна.

3. Заміна застосовується у випадках лексичної або асоціативно невідповідності між елементами метафори у мовах.

4. Структурне перетворення застосовується при розходженні традицій граматичного оформлення метафори у мовах.

5. Традиційна відповідність вживається щодо метафор фольклорного, біблійного, античного походження, коли у мовах склалися різні способи вираження метафоричної подібності.

6. Паралельне іменування метафоричної основи використовується при перекладі текстів, побудованих на поширеній метафорі, коли потрібна заміна або структурне перетворення вихідної метафори, а за характером переданої інформації вихідний образ необхідно зберегти [Кондратьєва 2012, с. 97].

Складність перекладу метафори в значній мірі пов'язана з відмінностями між метафоричними системами, існуючими в відповідних мовах. Тому далеко не завжди може бути просте перенесення метафор з англійського тексту в український. У зв'язку з цим виникає необхідність зміни метафоричного образу. Така заміна допомагає зберегти рівень експресії оригіналу і зробити переклад більш ідіоматичним.

Арутюнова запропонувала виділити наступні варіанти перекладу метафор:

- збереження аналогічного метафоричного образу, тобто дослівний переклад;
- переклад метафори порівнянням;
- заміна еквівалентною метафорою у мові перекладу;

– збереження аналогічного метафоричного образу з додаванням пояснення, яке дає підставу порівняння експліцитним;

– перефраз [Арутюнова 1990, с. 244].

Класифікація Арутюнової є не досить вдалою для нашого дослідження, адже в ній відсутні такі способи як нейтралізація або опущення метафори, що є досить не рідким явищем при перекладі текстів.

У перекладі метафори концентруються і особливо виразно проявляються всі властиві перекладу завдання, а саме максимально наблизити читача перекладу до носія мови оригіналу, щоб він міг почерпнути всю глибину сенсу і асоціацій, закладених в даній мовній фігурі.

У дисертації А. Річардс запропонував наступну класифікацію способів передачі метафор:

– підшукування образного аналога в мові перекладу;

– створення дослівного еквівалента;

– описовий переклад;

– заміна образу оригіналу на прийнятий у мові перекладу образ;

– метод компенсації;

– метод експресивно-прагматичної конкретизації;

– нейтралізація метафори [Richards 1996, с. 145].

Будучи засобом складної інформації, метафора, природно, вимагає в перекладі повного збереження всієї своєї інформативності, інакше виникає загроза втрати її семантичної складності.

При цьому необхідно домогтися недвозначності викладу для іншомовного читача. У той же час в самій метафорі спочатку вже закладена двозначність, вторинний сенс, який часто має чільне значення. Крім того, метафора викликає певний асоціативний ланцюг в свідомості, що виходить із основного лексичного способу, відтворити яку в перекладі може бути дуже важко в силу культурних відмінностей і, головним чином, через розбіжність лексико-семантичного обсягу значення слів у даних мовах.

В процесі перекладу перекладач має можливість врахувати національно-специфічні особливості потенційних одержувачів тексту, оцінити їх фонові знання.

Кожна мова відображає особливості національної культури, історії, менталітету того народу, який на ньому говорить, а кожен літературний текст створюється в рамках визначеної культури. Елементи цієї культури можуть бути зовсім незрозумілі і незнайомі носіям інших мов. Тому текст потрібно адаптувати для того, щоб він був зрозумілий читачеві перекладу. Мова в цьому випадку йде про загальні для всіх видів перекладу проблеми передачі реалій.

При всій важливості збереження в перекладі національно-культурної та тимчасової специфіки твору головним все-таки залишається вимога передати індивідуальний стиль автора, авторську естетику, яка проявляється як в самому ідейно-художньому задумі, так і у виборі лексики для його втілення [Joseph 2004, с. 32].

Хороший перекладач використовує такі способи передачі стилістичних прийомів, використаних в оригіналі, щоб зробити текст виразним і яскравим. Перекладач може або скопіювати прийом оригіналу, або створити свій власний стилістичний засіб з аналогічним експресивним впливом. Даний спосіб є стилістичною компенсацією. Для перекладача не стільки важлива форма, як функція стилістичного прийому в тексті.

Перекладач не може бути неупередженим по відношенню до оригіналу. Тут можуть зіграти роль почуття духовної спорідненості з автором, і знання його життя і творчості, і ставлення перекладача до своєї роботи. Те ж можна сказати і про сприйняття оригіналу перекладачем в якості читача. З огляду на національні особливості стилістичних систем різних мов у перекладачів можуть виникати труднощі з перекладом стилістичних засобів, при передачі яких він повинен вирішити, що важливіше: зберегти в їх основі образ або замінити іншим.

Метафора є одним із найважливіших стилістичних тропів мови. Метафора – троп або механізм мови, складається із вживаних слів, що позначають певний клас предметів явищ і т. д. для характеристики або найменування об'єкта, що входить в інший клас, або найменування іншого класу об'єктів, аналогічного даним в якому-небудь відношенні.

Необхідність різного роду перетворень вихідної метафори може диктуватися не тільки вимогами мовних відмінностей, але і відмінностями в соціально-культурних установках щодо тієї чи іншої сфери вживання метафоричних зворотів мови [Lewis 1996, с. 233].

Переклад метафор підпорядковується вимозі відтворення їхньої домінуючої функції в оригіналі. В нашому аналізі ми будемо спиратись на способи перекладу метафор за Річардсом, тому що вона є влучною, її можна застосувати, як для конвенціональних, так і для авторських метафор. Класифікація налічує досить багато варіантів способів перекладу і це сприятиме проведенню аналізу.

1.5 Особливості та складнощі перекладу метафор

Метафора становить предмет вивчення самих різних галузей лінгвістики і близьких з нею дисциплін: семантики, прагматики, стилістики, психолінгвістики, логіки, філософії, культурології. У стилістики та поетики увага дослідників спрямована на вивчення метафори як стилістичного засобу створення образів. У лексикології і семантиці метафора вивчається в першу чергу як засіб вторинної номінації, джерело полісемії. Прагматика вивчає метафору як засіб впливу на слухача і особливий вид мовного вживання. Психолінгвістику цікавить метафоричний асоціативний механізм, метафора як об'єкт інтерпретації та сприйняття мовлення. Крім того, метафора є засобом мислення і способом пізнавальної діяльності. Цей аспект робить метафору

предметом вивчення логіки, філософії, когнітивної психології та когнітивної лінгвістики. Безліч аспектів метафори тісно переплітаються один з одним, виявляючи міждисциплінарні зв'язки між названими науками. Тим не менш, традиційно виділяються три основних аспекти метафори, відповідні її трьом основним функціям: образний, номінативний і когнітивний.

Будучи джерелом естетичного задоволення для читача літературного твору, ці образи створюють таке враження, яке може призвести до емоційного стресу» Образність як лінгвістична категорія, властива метафорі, є «здатність мовного знака висловити зміст за допомогою цілісного наочного подання – образу».

Образність є компонентом семантики слова, актуалізуючі різні асоціації, пов'язані з певним словом. Визначальними ознаками мовної образності є такі властивості семантики, як картинність, конкретність, барвистість, що безпосередньо співвідносяться з вмотивованістю та експресивністю. Слова мають різний ступінь образності, різний образний потенціал. Особливий стилістичний ефект слова, вжитого в переносному значенні, виявляється в тому, що воно викликає у свідомості одночасно два способи за допомогою перенесення властивостей одного об'єкта на інший, у якого ці властивості об'єктивно відсутні [Farnsworth 2016, с. 194].

Використання метафор характеризує певний стиль оповіді. Конвенціональні (мертві, стерті) метафори найбільш часто вживаються в текстах публіцистичного характеру, так як метафора володіє функціями, які узгоджуються із завданнями публіцистичного стилю – формування та впливу на громадську думку.

Номінативний аспект метафори проявляється в тому, що вона є механізмом переосмислення значень слова і таким чином служить джерелом його нових лексико-семантичних варіантів. Тим самим метафора виконує одну зі своїх основних функцій – функцію вторинної номінації [Телия 1977, с. 67] стаючи засобом вторинної номінації.

Це відбувається в таких ситуаціях, коли для позначення нового поняття немає ще еквівалента в мові. Прикладом можуть бути випадки, коли два (або більш) слова утворюють стійкий вираз, мотивоване метафоричним переосмисленням значення одного з них: *братки, роза вітрів*.

Що ж до типології перекладу на рівні словникових відповідників, то способи збереження метафори потребують уточнення: зокрема, за яких обставин застосовується матеріальне транскодування (транслітерація, транскрибування), семантичне чи покомпонентне калькування, генералізація, конкретизація, семантична модуляція, антонімічний переклад лексичної одиниці, за якої умови надається наближений еквівалент чи аналог фразеологізму. Інакше створюється ситуація, коли дослідники не актуалізують способів перекладу, а лише спостерігають, чи збережена метафора у наявному перекладі. Виникає й питання, хіба можна вважати формальне збереження метафори тотожним збереженню метафори оригіналу; вважаємо, що номінативна метафоричність, яка є очевидною для іншомовного читача, втрачається (хоча й формально збережена) для сприймаючих переклад українською мовою, здійснений шляхом транскодування [Leech 1990, с. 44].

Механізм утворення метафоричного значення, описаний в термінах епіфори і діафори, відображає швидше когнітивні, ніж мовні процеси. Важливим моментом всіх міркувань Ф. Уилрайтами вважаємо фокус на динамічній стороні метафори і її ролі в організації прозового простору, під яким, як зазначає Ф. Уилрайт, можна розуміти як частина художнього твору або вірша, так і весьвір або вірш цілком.

Мотиваційно-емоційна сфера є найважливішим компонентом концептуальної системи. В її формуванні беруть участь всі сторони психічної діяльності людини. Образ світу постає в різних актах світовідчуття, в актах сприйняття світу як цілості. Свідомість людини «є не тільки знання про об'єкт пізнання, протистоїть суб'єкту, але також є якість «переживання», воно емоційно забарвлене, а в емоціях гносеологічна протилежність суб'єктивного і

об'єктивного зникає, так що суб'єкт та об'єкт переживаються «як щось єдине» [Видгоф 2001, с. 52].

У психолінгвістиці знання та емоції інтерпретуються як взаємодіючі компоненти афективно-когнітивної орієнтації людини. Елементарний рівень свідомості представлений відчуттями, важливим способом організації яких є емоція. За словами С. Л. Фесенко, «сприйняття людиною об'єктів реального світу обумовлено їх афективними властивостями, їх афективної значимості для індивіда». Реакція людини на стимул заснована на сенсорній інформації. На рівні чуттєвого пізнання, на якому процес взаємодії свідомості людини зі світом відбувається інтуїтивно, образ народжується відчуттям. Це перша сходинка на шляху до формування концепту, своєрідний стимул до його подальшого розгортання і закріпленню в концептуальній системі за допомогою слова. Когнітивні функції включаються лише після цього. Таким способом емоція, пережита як почуття, мотивує мислення. З іншого боку, емоція також виникає як реакція на конкретний ментальний образ. Отже, когнітивний процес, також як і процес взаємодії з світом, служить ініціатором емоції. Ми маємо справу з двостороннім зв'язком, важливу роль у здійсненні якої відіграє образ. Образ активує емоцію, яка, в свою чергу, стимулює когнітивний процес.

Будь-яка метафора на стадії формування являє собою образ. Подібним є не тільки принцип її формування, але і спосіб вираження. Метафора народжується і передається за допомогою образу, який апелює до емоції. Тому образ має особливий статус, «проміжний» між вербальним і невербальним аспектами метафоричного виразу.

Образні уявлення, що виникають у письменника при зіткненні з мовним матеріалом, індивідуальні. Вони нерозривно пов'язані з його картиною світу. Аналогія в метафорі – це не просто пошук подібності у предметах, подіях і явищах об'єктивної дійсності. Вона безпосередньо співвідноситься з пізнавальними і творчими устремліннями автора, його особливим поглядом на світ. Індивідуальність актуалізації того чи іншого концепту в образі метафори

виявляє множинність того, що лежить за словом у свідомості людини. Комбінування смислів, їх відбір і ув'язка в цілісну картину вимагає знання світу і творчого зусилля розуму.

Специфічність метафоричної взаємодії в концептуальній системі автора полягає в наявності «магнітних полюсів», свого роду орієнтирів, які диктують вибір того чи іншого способу метафори. У своїй сукупності вони утворюють певну кількість загальних схем, які окреслюють коло асоціативно-сміслових зв'язків деякого числа концептів. Ці концепти, як правило, є стрижневими елементами ментального лексикону автора і, актуалізуючись у тексті, утворюють вербально-сміслові мережі, загальний малюнок яких зумовлений авторською картиною світу [Joseph 2004, с. 83].

Метафора як один з основних засобів фігурального мовного вираження думки людини цікавила науковців, починаючи ще з античності. Аристотель, говорячи у третій книзі своєї «Риторики» [Аристотель 1967, с. 92] про «основні якості стилю», велику увагу приділяє саме метафорі, яку він розуміє досить широко як «операцію логічної думки», з якої виходять всі вирази, побудовані на схожості. Тому до сфери такої «метафори» потрапляють «власне» метафори, порівняння, гіперболи, енігми, прислів'я тощо. Класична риторика, услід за Аристотелем, виділяла чотири «центрально» фігури – метафору, метонімію, синекдоху та іронію [Аристотель 1967, с. 94].

Пізніше науковці взагалі зосереджуються на пошуку так званого «першотропа», вихідного тропа, яким для У. Еко стає метонімія з її ланцюжком асоціативних суміжностей в структурі як коду, так і контексту (однак в контексті метонімія, як правило, завжди «накладається» на метафору як-от «Білий дім не погодився», тому все ж таки йдеться про метоніміко-метафоричну конфігурацію), для Р. Якобсона [Смушинська 2015, с. 78] – метонімія і метафора як першоелементи поетичної функції, для Поля Рикера – метафора.

Сучасні когнітивні дослідження підтверджують важливість «когнітивних метафор» [Банников 2019, с. 665], «якими мислять люди», порівняння яких має велике значення для лінгвокультурології зокрема.

Взагалі, загальноприйнятою є думка про те, що романські мови, зокрема, є надзвичайно образними, метафоричними, і цей аспект часто втрачається при переході на інші мови, зокрема слов'янські.

Досліджуючи метафори, сучасна стилістика виокремлює багато її видів як за формою, структурою, так і за змістом: основними, традиційними у французькій філології, вважаються вже згадувана раніше катахреза, експліцитна та імпліцитна метафори (*métaphore in præsentia*, *métaphore in absentia*), розгорнута метафора, синестезійна метафора; також загальноприйнятим є поділ на номінативну, ад'єктивну і вербальну; крім того, виокремлюють також гіперболічну метафору, фразеологічну, фольклорну, «ламану», оцінну (лаудативну і негативну).

Цікавим є те, що навіть така «позитивно» забарвлена метафора у художньому контексті часто перетворюється на метафору з протилежним смислом, стаючи іронічною. На думку багатьох науковців, зокрема В. Бута, при читанні будь-якої метафори чи порівняння, як і будь-якої іронії, читач має відтворити невисловлені смисли через аналіз поверхневих структур висловлювання, які з тієї чи іншої причини не можуть сприйматися буквально [Смуцинська 2015, с. 79], тобто метафора завжди базується на конотативному механізмові. Вона передбачає додавання невисловлених смислів, а не їх вилучення. Іронічна метафора звучить нескладно, недоречно та суперечить контексту (антифразисна модель), що змушує читача відкинути її безпосереднє значення і намагатися розкрити намір автора, проаналізувавши імпліцитні смисли, які вводить метафора. На думку М. Бірдслі, іронія та метафора – це ті засоби, завдяки яким досягається суперечливість в самому дискурсі (*self-controverting*) [Смуцинська 2015, с. 79]. Деякі вчені, зокрема Д.С. Мюкке, наполягають на негативній природі іронії.

Збереження такої іронічної метафори в перекладі, правильне її відтворення засобами іншої мови є доволі складним для перекладача, але є однією з умов адекватного перекладу. В принципі, проблема відтворення метафори не стільки лінгвістична, скільки культурологічна та світоглядна, адже метафоричний образ – це, в першу чергу, відображення форм людської думки та моделей світосприйняття, оскільки метафора будується на асоціативних зв'язках. Деякі асоціативні зв'язки спираються на загальноприйняті уявлення про світ, тобто є спільними для всіх, тоді як інші сприймаються лише в певних культурах.

Так, наприклад, розказуючи про знахідку – «нацистський поїзд» в Польщі, автор статті використовує відомі кліше "*ruée vers l'or*" та "*chasseurs de trésors*", які мають свої сталі українські відповідники «золота лихоманка» і «мисливці за скарбами», а отже, труднощі в перекладі не виникають.

В іншому випадку, перекладач, чий культурний простір відрізняється від культурного простору автора, повинен пристосувати оригінал до картини світу читача. Так, француз скаже "*répondre en Normand*" («відповісти як Нормандець»), тобто «не точно», при відтворенні в перекладі треба розширити вислів, можливо, і зберігаючи національний колорит.

Важливість відтворення метафори зумовлена тим, що вона передає систему образів, манеру письма автора та тієї культури, до якої він належить. Відповідно, перекладач повинен мати достатні знання обох картин світу як в мові оригіналу, так і в мові перекладу. Н. Мандельбліт [Смушинська 2015, с. 79] вважав, що головна причина труднощів перекладу полягає у невідповідності між «метафоричною проекцією» ("*metaphorical mapping system*") у мові оригіналу та мові перекладу. Якщо дві мови використовують різні «метафоричні проекції» для вираження однакової ідеї, які відрізняються радше концептуальною, ніж мовною базою, тоді переклад включає не стільки процес перекодування з однієї мови на іншу, скільки з однієї картини світу на іншу. У випадку, коли дві мови по-різному концептуалізують ті ж самі фрагменти дійсності, перекладач повинен переключатися з однієї моделі

мислення (оригіналу) на іншу (перекладу). Так, наприклад, в іспанській мові існує метафора *pobre diablo* (дослівно: бідний диявол), яку вживають щодо людини, якій не щастить.

На думку В. Бута, спочатку читач має сказати «ні» та розкрити справжній смисл абсурдного, на перший погляд, висловлювання. Зважаючи на критичне осмислення дійсності, характерне для доби ХІХ-ХХІ століть, саме іронічна метафора стає можливістю і формою висловити своє розуміння того, що відбувається в суспільстві, і показати своє ставлення до цього. А «підґрунтям», основою творення такої метафори, як правило, є певний мовний елемент, такий як фразеологізм, розмовне кліше, прислів'я, каламбур, перифраз тощо. Наприклад, загальноновживані політичні перифрази "la perfide Albion" щодо Великобританії (для французів він «віроломний, підступний», а не «туманний», як у нас), або "oncle Sam" («дядько Сем») про Америку [Booth 1974, с. 43].

Загалом, для англійської мови характерна значна частка образності, і це одна із причин, що робить переклад складнішим. Якщо для української мови характерна велика кількість фразеологізмів, то у англійській не менша частина ідіом, що сформувалися на основні певних історичних чи життєвих подій та відображає собою культурний пласт конкретної країни. Про контекст їх вживання у повсякденному житті неможливо здогадатися сторонньому спостерігачу, найпопулярніші словосполучення можливо лише вивчити у тих їх поєднаннях, які несуть в собі особливий сенс, що може значно відрізнитись від словникової дефініції слів.

Таким чином, перекладач стикається з безліччю труднощів при перекладі метафор, починаючи з розуміння що є метафора і закінчуючи рішенням вибору способу перекладу.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДУ МЕТАФОР ТВОРУ ДЖ. ДАРРЕЛА "MY FAMILY AND OTHER ANIMALS"

2.1 Природоморфні метафори

1. Розглянемо приклад природоморфної метафори.

*"...her drooping mouth with its **hedge of broken and discoloured teeth** wide open as she sang, loudly and harshly, but with great vigour"* [Durrell 1956, с. 39].

«...а старечі губи широко розкривалися,— вона співала хрипкуватим, але по-молодечому сильним голосом» [Даррел 1989, с. 18].

Рисунок 2.1

Ілюстрація природоморфної метафори – живопис

<http://surl.li/hhje>

Рисунок 2.2

Ілюстрація природоморфної метафори - зуби

<http://surl.li/hhjf>

Отож, маємо природоморфну метафору, адже “*hedge (живопліт)*” належить до понятійної сфери світу рослин, тож метафора є фітоморфною. Метафоризація побудована на схожості принципу побудови/розташування живопліту та зубів.

У перекладі спостерігаємо опущення метафори “*hedge of broken and discoloured teeth*”. Стилiстично, метафора є досить експресивною, до того ж вона несе ще й описову інформацію про героя, його зовнішній вигляд (дослівно: поломані, пожовтілі зуби). Зважаючи на вищевказані факти, переклад метафори сприяв би естетиці твору, а також уявленню читача про героя. Опущення метафори не є адекватним способом перекладу у наведеному прикладі. Пропонуємо наступні варіанти перекладу зі збереженням метафоричного ефекту: 1) «*Коли старечі губи широко розкривалися, виднілась огорожа слабеньких і пожовтілих зубів; вона співала хрипкуватим, але по-молодечому сильним голосом*», створено дослівний еквівалент; 2) «*Співаючи хрипкуватим, але по-молодечому сильним голосом, вона широко розкривала губи, за якими виднілись зуби схожі на пожовклий та понівечений живопліт*», перекладено за допомогою порівняння.

2. Розглянемо приклад природоморфної метафори, а саме фітоморфної.

“*He stopped and looked at me, leaning heavily on his brown olive-woodstick, his little black eyes fierce under his shaggy brows, his big boots planted firmly in the heather*” [Durrell 1956, с. 40].

«*Старий зупинився, важко спираючись на брунатну паличку з оливи, й пильно глянув на мене. Його чорні очі суворо дивилися з-під кошлатих брів, величезні **черевики міцно вгрузли** я у верес*» [Даррел 1989, с. 19].

Дієприкметник “*planted (засаджений)*” у прямому значенні асоціюється саме з рослинним світом. Проте, в даному прикладі дієприкметник вжито у переносному значенні разом з іменником «*черевики*», що й створює метафоричний ефект “*boots planted (дослівно: засаджені черевики)*”.

У реченні-перекладі бачимо наступне відтворення метафори: «*черевики міцно вгрузлися*». Експресивність вислову значно знизилась, зникла

природоморфність метафори і взагалі метафоричний ефект. Отже, застосовано такий спосіб перекладу, як нейтралізація. Загалом, переклад передає семантичну суть, проте все ж таки можна зберегти образність. Пропонуємо власний переклад, який збереже свою фітоморфність: *«Його чорні очиці суворо дивилися з-під кошлатих брів, величезні черевики міцно засадилися/закорінилися у верес»*.

3. Розглянемо наступну природоморфну метафору.

“In Larry's room **a fire roared** in the grate, and Larry lay concealed under a towering pile of bedclothes” [Durrell 1956, с. 161].

«У кімнаті Ларрі **жахтів коминок**, сам він лежав у ліжку, вкритий цілою купою простирадл та ковдр» [Даррел 1989, с. 100].

Метафора “*a fire roared* (дослівно: *вогонь ричав*)” є природоморфною, а саме зооморфною. Маємо співставлення понять: «*вогонь=лев*».

У реченні-перекладі маємо наступне відтворення метафоричного висліву: *«жахтів коминок»*. Отже, маємо метафоричну втрату, адже слова вжиті у прямому заченні. Таким чином, перекладачка застосувала такий спосіб перекладу, як нейтралізація. На нашу думку це досить доречно у цьому випадку, тому що зберегти зооморфність доволі складно стосовно поняття «*вогонь*».

4. Розглянемо ще один приклад природоморфної метафори.

“In the band were stuck a fluttering **forest of feathers**: cock-feathers, hoopoe-feathers, owl-feathers, the wing of a kingfisher, the claw of a hawk, and a large dirty white feather that may have come from a swan” [Durrell 1956, с. 41].

«За тасьмою стримів цілий **ліс пір'я**: півнячого, одудового, совиного, а ще крило водомороза, яструбина лапа й одне брудне біле перо, певно, лебедине» [Даррел 1989, с. 20].

Метафора “*forest of feathers* (дослівно: *ліс пір'їв*)” є природоморфною, а саме фітоморфною. Метафоричність базується на кількісній схожості: у лісі є

багато рослин та тварин, так само у реченні ми бачимо цілий перелік різних видів пир'я.

У реченні-перекладі маємо наступне відтворення метафоричного висліву: «ліс пир'я». Отож, створено дослівний еквівалент. Варто зазначити, що образ є доволі широковживаним в українській літературі та повсякденному житті українців, наприклад: «ліс рук» (але з антонімічним значенням, тобто 0 рук). Переклад є повністю адекватним та вдало вписався до українських реалій.

5. Проаналізуємо наступну природоморфну метафору.

“The room was a forest of flowers; vases, bowls and pots were perched everywhere, and each contained a mass of beautiful blooms that shone in the gloom, like walls of jewels in a green-shadowed cave” [Durrell 1956, с. 190].

«В кімнаті було справжнє **царство квітів**: вази, глечики, горщики стояли скрізь, а в них — міради гарних суцвіть, що сяяли в напівтемряві, ніби мінливі коштовності на стінах печери» [Даррел 1989, с. 118].

У прикладі спостерігаємо розгорнуту метафору: “*The room was a forest of flowers; (дослівно: Кімната була лісом квітів;)*”. Метафоричний вислів “forest of flowers” є природоморфним, а саме фітоморфним. Метафоричність базується на кількісній схожості: у лісі є багато рослин та тварин, так само у реченні ми бачимо цілий перелік різних видів квітів.

У реченні-перекладі маємо наступне відтворення метафоричного вислову: «В кімнаті було справжнє царство квітів...». Перекладачка застосувала такий спосіб перекладу, як підшукування образного аналога в мові перекладу. Маємо зазначити, що образ царства стосовно природи є досить розповсюдженим: «На сонячній плямі полянки, що закралась в похмурі царство смерек, скакав біленький хлопчик [Коцюбинський 1955, с. 207]»; «Внизу — косогір, забитий снігом, а далі — царство лісів, у яких людина губиться, як голка в снігу» [Тютюнник 2012, с. 365]. Переклад є повністю адекватним, адже відтворює метафоричність та не спотворює оригінального змісту.

6. Розглянемо ще один приклад природоморфної метафори.

*“She crouched over them like a hen, and did not move when **the flood of sunlight struck her as I lifted the bark**”* [Durrell 1956, с. 34].

*«Щипавка сиділа посередині, мов квочка, прикриваючи собою декілька білих яєчок. Навіть **сонячні промені не зігнали її**, коли я підняв кору»* [Даррел 1989, с. 15].

У прикладі бачимо наступний метафоричний вислів: *«flood of sunlight struck her (дослівно: повідь/злива/виллив сонячного світла вдарив її)»*. Отож, у вислові маємо розгорнуту метафору, яка побудована на кількісній схожості. Як при повідді маємо багато води, так і у нашому реченні описується наявність потоку світла. За нашою класифікацією метафора є природоморфною. Метафоричність підсилена уособленням.

У реченні-перекладі спостерігаємо нейтралізацію метафори. Хоч і маємо експресивні втрати, проте перекладачка створила уособлення *«сонячні промені не зігнали її»*. Отже, якщо порівнювати з оригіналом, то маємо помітні естетичні втрати. Проте, чистаючи речення-переклад ніяких непорозуміlostей не виникає, тому переклад є адекватним. Слід зазначити, що часте опущення метафоричних висловів може зруйнувати ідейно-естетичний задум автора, тому слід бути обережним з цим способом перекладу.

7. Проаналізуємо ще один приклад природоморфної метафори.

“This doll’s-house garden was a magic land, a forest of flowers through which roamed creatures I had never seen before” [Durrell 1956, с. 33].

«Цей іграшковий садок був для мене магичною країною, де в гущавині квітів роїлися небачені досі створіння» [Даррел 1989, с. 14].

Весь приклад пронизано образністю, маємо розгорнуту метафору. є природоморфною, а саме фітоморфною. Метафоричність базується на кількісній схожості: у лісі є багато квітів, як і у клумбах в саду. Додатково речення наділене метафоричним епітетом *“doll’s-house garden”*.

У реченні-перекладі спостерігаємо наступне відтворення метафоричного висліву: «в гущавині квітів». Отож, перекладачка застосувала такий спосіб перекладу метафор, як описовий. На нашу думку, переклад є вдалим, адже він передає саме кількісну характеристику: гущавина(багато). Зважаючи на вищевказанні аргументи, можемо сміливо зазначити, що переклад є цілком адекватним.

2.2 Артефактні метафори

1. Розглянемо приклад артефактної метафори.

*“He nodded briefly, gave another fierce glance at **the dark blades of the cypress**, as if daring them to make some comment, and then picked his way carefully through the myrtle-bushes to where his goats grazed scattered about the hill”* [Durrell 1956, p. 41].

*«Він злегка вклонився, ще раз сердито глигнув на **темні піки кипарисів**, немовби чекав од них пояснень, і обережно почав пробиратись крізь миртові хащі до схилу, де розбрелися його кози»*[Даррел 1989, с. 20].

Хоча понятійного джерела «Зброя» або «Знаряддя» у нашій класифікації відсутня, проте лезо є штучно створеним предметом, тому відносимо її до артефактних. У метафорі спостерігаємо співставлення понять *blade*(лезо)=*needle-like leaves*(голкоподібні листя).

У реченні-перекладі бачимо наступне відтворення метафори: «*темні піки кипарисів*». Перекладачка застосувала спосіб підшукування образного аналога в мові перекладу. Переклад зберігає образність та задум автора, тому впевнено можемо його розцінювати, як адекватний.

2. Розглянемо наступний приклад артефактної метафори.

“History was served in great, indigestible chunks, and the dates were learnt by heart” [Durrell 1956, с. 187].

«Історія подавалась величезними, малозрозумілими шматками, дати доводилося зазубрювати» [Даррел 1989, с. 116].

Метафора *“history was served in great, indigestible chunks”* побудована на співставленні понять *«історія=страва»*. У нашій класифікації, понятійна сфера «Їжа» відсутня, тому визначити тип метафори досить складно. Проте, якщо сприймати страву, як дещо, що створене штучно, то метафору можна віднести до артефактних.

У реченні-перекладі спостерігаємо наступне відтворення метафоричного висліву: *«Історія подавалась величезними, малозрозумілими шматками»*. Завдяки дієслову *«подавати»* і іменнику *«шматок»*, який в українській мові також має переносне значення, метафора зберігає свою артефактність. Але також бачимо й експресивні втрату, наприклад, прикметник *“indigestible (неперетравлюваний)”* перекладено, як *«малозрозумілий»*. Отже, перекладачка застосувала такий спосіб перекладу, як створення дослівного еквівалента, але з частичною нейтралізацією. Пропонуємо власний переклад з повним збереженням образності: *«Історія подавалась величезними шматками, які не перетравили; та й дати доводилося зазубрювати»*.

3. Розглянемо наступну артефактну метафору.

“In the morning, when I woke, the bedroom shutters were luminous and barred with gold from the rising sun” [Durrell 1956, с. 37].

«Вранці в мою спальню крізь віконниці пробивалося золоте сонячне сяйво»[Даррел 1989, с. 17].

У метафорі *“the bedroom shutters were luminous and barred with gold* (дослівно: *віконниці спальні були сповнені і перекриті золотом*). Метафора побудована на схожості кольорів, співставляються поняття *«золото=сонячне сяйво»*.

У реченні-перекладі бачимо такий спосіб перекладу метафоричного висліву, як описовий. Переклад наділений уособленням, завдяки дієслову

«пробиватися». Оригінальна метафоричність стерта. Загалом, переклад виглядає досить гармонійно, і не викликає додаткових запитань. Проте, все ж таки можна було зберегти метафоричність. Пропонуємо власний переклад: «Вранці в мою спальню крізь віконниці пробивалося золотоздіймаючогося сонця».

4. Проаналізуємо ще одну артефактну метафору.

“*My dear Mother, of all the foul relatives with which we are cluttered, she is definitely the worst*” [Durrell 1956, с. 167].

«Люба мамочко, з усіх **настирливих, надокучливих родичів** ця, безсумнівно, **найжахливіша**» [Даррел 1989, с. 104].

Метафора “*relatives with which we are cluttered* (дослівно: *родичі, якими ми загромаджені/заставлені*)” є артефактною, адже дієслово “*clutter* (загромаджувати, заставляти)” асоціюється саме зі світом речей, простежується порівняння понять «речі=люди».

У реченні-перекладі спостерігаємо опущення перекладу метафоричного висліву. Маємо втрату, проте переклад виглядає цілком адекватно. Втрата компенсується прикметниками «настирливі, надокучливі», тобто від яких немає спокою, які постійно присутні поруч.

5. Проаналізуємо наступну артефактну метафору.

“*It dived as neatly as an arrow into the depths of an olive-tree some distance away; there was a pause, and then there arose a chorus of shrill wheezing shrieks from among the leaves, which swept to a crescendo and died slowly away*” [Durrell 1956, с. 196].

«Наблизившись до мене, сорока тричі прокричала хрипким, приглушеним голосом і стрілою пірнула в гущавину олив. Запала тиша, відтак з оливняка долинули різкі, пронизливі крики. Вони лунали чимраз гучніше, а тоді помалу згасли» [Даррел 1989, с. 122].

Приклад розгорнутої, соціоморфної метафори. “...*a chorus of shrill wheezing shrieks*... (дослівно: *хор пронизливих хрипучих криків*)”. Понятійною

сферою метафори є «Театр», яка побудована на кількісній схожості (хор = багато криків). Приклад також налічує уособлення: “*shrieks arose, swept, died*”.

У реченні-перекладі бачимо опущення відтворення соціоморфної метафори. Уособлення також не відтворенні, лише останнє: «*die – згасати*». Дієслово «*згасати*» вжито у переносному значенні, стосовно звуку. Загалом, читаючи переклад, запитань не виникає. Якщо порівнювати з оригіналом, ми бачимо метафоричні втрати. Однак, якщо примінити дослівне відтворення образу: «*з оливняка долинув хор різких, пронизливих криків*», маємо не характерний і дещо дивний для українського читача образ «*хор криків*». Як результат, переклад можна назвати адекватним, адже відтворення метафоричності є дещо складним процесом у цьому випадку.

6. Розглянемо ще один приклад артефактної метафори.

“*Occasionally, however, an item of news would be sufficiently startling to rivet the family's attention on it, and this happened one day in spring when the sky was like blue glass, and we sat in the dappled shade of the vine, **devouring our mail***” [Durrell 1956, с. 164].

«*Саме так і сталося в один із днів напровесні, коли небо було мов блакитне скло, а ми всі сиділи в ажурній тіні виноградного листя, **поглинаючи свіжу пошту***» [Даррел 1989, с. 102].

В прикладі маємо наступну метафору: “*devouring our mail (дослівно: пожираючи нашу пошту)*”. Співставляються поняття «*читати=пожирати*», «*пошта=їжа*». Визначити тип метафори є дещо складним завданням, тому що у нашій класифікації понятійна сфера «*їжа*» відсутня. Проте, якщо їжу/страву сприймати як дещо, що створено завдяки людині, тобто є штучним, то можна віднести метафору до артефактної.

У реченні-перекладі бачимо наступне відтворення метафоричного висліву: «*поглинаючи свіжу пошту*». Перекладачка застосувала такий спосіб перекладу, як підшукування аналога в мові перекладу. Дієслово «поглинати» досить вдало вписалось до перекладу, адже воно має зв'язок з нашою.

понятійною сферою «Їжа», а також своє переносне значення, стосовно тексту, інформації: «читаючи, вивчаючи, спостерігаючи що-небудь, засвоювати, сприймати (жадібно або у великій кількості)». Враховуючи вищевказані аргументи, можемо сміливо вважати переклад адекватним.

7. Проаналізуємо ще один приклад артефактної метафори. “*Occasionally, tired of circling round and round without success, one of the beetles would settle for a moment on his hat, before launching itself off once more on its endless merry-go-round*” [Durrell 1956, с. 42].

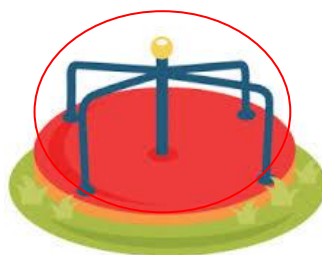
«Часом один із жуків, втомившись кружляти без упину, відпочивав якусь хвилю на капелюсі, а тоді знову розпочинав свою нескінченну карусель» [Даррел 1989, с. 20].

Автор порівнює напрямлення руху комах з каруселлю. Якщо карусель, ми сприймаємо за механізм, за дещо, що створено людиною, то сміливо відносимо її до артефактних. Маємо порівняння, яке базується на схожості форм: «коло=карусель».

Рисунок 2.3

Ілюстрація до схожості форм «коло-карусель»

<http://surl.li/hiti>

У реченні-перекладі маємо наступне відтворення метафоричного висліву: «...*перед тим, як запуснитись ще раз на своїй нескінченній каруселі*». Отже, перекладачка застосувала такий спосіб перекладу метафори, як створення дослівного еквіваленту. Переклад є повністю адекватним, а дієслово «кружляти» на почтку речення, сприяє розумінню метафори.

8. Проаналізуємо наступну артефактну метафору.

“The blue sky vanished as a cloak of fine grey cloud was thrown over the island” [Durrell 1956, c. 153].

«Блакитне небо затягло тонкою сірою пеленою» [Даррелл 1989, с. 94].

Приклад розгорнутої метафори: *“cloak of fine grey cloud was thrown (дослівно: плащ/покрив тонкої сірої хмари був кинутий)”*. Хоча понятійної сфери «Одежа» у обраній класифікації немає, проте плащ – це штучно створений предмет. Тому є усі підстави віднести її до артефактних.

У реченні-перекладі маємо наступне відтворення метафоричного висліву: *«небо затягло тонкою сірою пеленою»*. Перекладачка застосувала такий спосіб перекладу, як підшукування образного аналога в мові перекладу. Варіо зазначити, що даний образ доволі розповсюджений в українській літературі: *«Стелиться сивий туман пеленою [Василевська-Березіна 1960, с. 417]»; «З півночі, від наддеснянських борів, повіяв свіжий передсвітанковий вітер, розірвавши пелену хмар [Дмитренко 1959, с. 162]»*. Отож, переклад вважаємо адекватним, адже збережена метафоричність і оригінальний сенс метафори.

9. Розглянемо наступний приклад артефактної метафори.

“The ponds and streams and ditches were tangled in chains of spotted toads’ spawn, the tortoises were heaving aside their winter bedclothes of leaves and earth, and the first butterflies, winter-faded and frayed, were flitting wanly among the flowers” [Durrell 1956, c. 164].

«Стави, річки, канали обснувалися низками крапчастої жаб'ячої ікри, черепахи скидали з себе зимові ковдри з листя й ґрунту, і перші метелики, по-зимовому бляклі, непоказні, повільно пурхали з квітки на квітку» [Даррелл 1989, с. 102].

У реченні маємо наступний приклад метафоричного вислову: *“ the tortoises were heaving aside their winter bedclothes of leaves and earth (дослівно: черепахи відкидали осторонь свою зимову постільну білизну з листя та землі)”*. Хоча в нашій класифікації понятійна сфера «Тканинні вироби»

відсутня, проте ми сприймаємо постіль, як дещо, що створено штучно, то сміливо відносимо її до артефактних.

У реченні-перекладі маємо наступне відтворення метафори: «*черепахи скидали з себе зимові ковдри з листя й ґрунту*». Зважаючи на той факт, що до комплекту постільної білизни зазвичай відносяться простирало, підковдра, ковдра та наволочка, то переклад метафори здійснений за допомогою такого способу, як створення дослівного еквіваленту. Переклад вважаємо повністю адекватним, адже він зберігає, як метафоричність, так і оригінальний зміст.

10. Розглянемо наступний приклад артефактної метафори.

*“Then, as slowly as a leaf growing, he would move forward, imperceptibly, edging nearer and nearer, pausing occasionally to fasten his **life-line of silk** to the surface of the leaves”* [Durrell 1956, с. 34].

«Помітивши муху, що грілася на сонечку, павук залякав, потім мляво починав рухатися вперед, безгучно, ближче, ближче, по дорозі прикріплюючи до поверхні листя **рятівну шовкову нитку**» [Даррел 1989, с. 118].

У прикладі спостерігаємо наступний метафоричний вислів: “*life-line of silk* (дослівно: *рятувальний трос/круг(будь-що, що здатно рятувати)* з шовку)”. У реченні йде мова про павука, який плете своє павутиння на шляху до жертви(мухи). Його павутиння слугує йому рятівним тросом, адже одна з функцій павутиння – запобігти невдалому падінню або захистити павука від потоків сильного вітру, який з легкістю може здути комаху. Отож, маємо порівняння понять «*рятувальний трос=павутиння*». Метафоризація побудована на схожості форми та функції понять(рятівна). Отож, маємо артефактну метафору, тому що трос є штучно створеним виробом.

У реченні-перекладі маємо наступне відтворення метафори: «*рятівну шовкову нитку*». Отож, перекладачка створила дослівний еквівалент. Арто зазначити, що підбір слова «нитка» є доволі вдалим, адже саме нитка асоціюється з поняттям «шовк». Враховуючи вищевказанні аргументи, можемо вважати переклад цілком адекватним.

11. Проаналізуємо ще один приклад артефактної метафори.

“Lying beneath the shade of the olive-trunks, you could look out over the valley, a mosaic of fields, vineyards and orchards, to where the sea shone between the olive-trunks, a thousand fiery sparkles running over it as it rubbed itself gently and languorously along the shore” [Durrell 1956, c. 195].

«З пагорба відкривався широкий краєвид на долину, на мозаїку ланів, виноградників, цитринових садів. Ген-ген удалині мріло море, іскрометне, мерехтливе, з м'якими млосними хвильками» [Даррел 1989, с. 121].

У прикладі маємо наступний метафоричний вислів: *“a mosaic of fields, vineyards, and orchard (мозаїка з полів, виноградників та садів)”*. Метафора побудована на структурній схожості. Маємо співставлення понять мозаїка=лоскутні поля. Метафора побудована на схожості форми, структури. Як мозаїка вміщає в собі багато кольорових каменів, смальти, керамічних плиток або інших матеріалів, утворюючи візерунок, так само і лоскутові поля – це візерунок, що створений за допомогою полів та інших екосистем. Отож, маємо артефактну метафору, адже мозаїка – це штучно створений виріб. Також речення наділене уособленнями: *“the sea shone, sparkles running over it as it rubbed itself”*.

Рисунок 2.4

Ілюстрація метафори – мозаїка

<http://surl.li/hitk>

У реченні-перекладі маємо наступне відтворення метафоричного висліву: *«мозаїку ланів, виноградників, цитринових садів»*. Отож, перекладачка застосувала такий спосіб перекладу, як створення дослівного еквіваленту. Образність збережена, оригінальний зміст не спотворений. Подальші уособлення не перекладені, перекладачка їх нейтралізувала. Зважаючи на той факт, що уособлення не є ключовими в цьому реченні та тексті загалом, можемо вважати переклад цілком адекватним. Проте, варто зазначити, що тропи – це важлива складова художнього тексту, і опускаючи переклад багатьох образних висловів, перекладач ризикує спотворити оригінальний ідейно-естетичний задум автора.

12. Проаналізуємо ще одну артефактну метафору.

“This was not done with any motive of sociability (for no other member of the family would listen, anyway), but merely because we seemed unable to extract the full flavour of our letters and magazines unless they were shared” [Durrell 1956, с. 164].

«Це робилося не з метою спілкування (однаково ніхто нікого не слухав), а задля того, щоб дістати більшу насолоду від нашої кореспонденції» [Даррел 1989, с. 102].

У прикладі налічується наступний метафоричний вислів: *“to extract the full flavour of our letters and magazines (дослівно: отримати смак від наших листів та журналів)”*. Іменник «смак», вжитий у переносному значенні, асоціюється саме зі стравою. У нашій класифікації понятійної сфери «Їжа» не

уснує. Проте, якщо розуміти страву, як дещо, що створено штучно, то сміливо можемо вважати метафору артефактною.

У реченні-перекладі маємо наступне відтворення метафоричного висліву: «*дістати більшу насолоду від нашої кореспонденції*». Перекладачка застосувала такий спосіб перекладу метафори, як описовий. В мові-перекладі іменник «насолада» також має асоціацію і з їжею, проте одночасно вона може виступати як і сексуальна метафора. Загалом, образність збережена і не спотворює оригінального змісту. Зважаючи на вищевказанні аргументи, вважаємо переклад адекватним.

13. Розглянемо наступний цікавий приклад артефактної метафори.

*“His job was to fill the water-tanks, pick the fruit, crush the olives, and get severely stung once a year extracting honey from **the seventeen bee-hives that simmered beneath the lemon-trees**” [Durrell 1956, с. 87].*

*“В обов’язки садівника входило наповнювати чани водою, збирати садовину, чавити оливки і раз на рік терпіти дошкульні жала бджіл, вибираючи мед із **сімнадцятьох вуликів** у цитриновому саду” [Даррел 1989, с. 49].*

У прикладі бачимо наступний метафоричний вислів: “*the seventeen bee-hives that simmered* (дослівно: *сімнадцять вуликів, що кипіли*)”. Дієслово «*кипіти*» у прямому значенні асоціюється саме з водою. Беручи до уваги, що у реченні мова йде про бджіл, ми розуміємо, що метафоризація побудована на схожості звуку. Спостерігаємо наступну подібність: «*звук киплячої води*=звук бджіл». У нашій класифікації критерій по подібності звуку відсутній, тому визначити її тип є дещо складним завданням. Проте, якщо сприймати киплячу воду, як дещо, до чого треба докласти руку, то можемо віднести її до артефактної.

У реченні-перекладі бачимо наступне відтворення метафоричності: «*сімнадцятьох вуликів*». Отож, маємо вираз прямого значення, він позбавлений будь-якої метафоричності. Перекладачка застосувала такий спосіб перекладу, як нейтралізація метафори. На нашу думку, такий переклад

є адекватним, адже відтворити метафоричність, яка буде зв'язана з киплячою водою та вуликом, досить складно.

14. Проаналізуємо наступну складну артефактну метафору.

“Her name was Lugaretzia, and she was a thin, lugubrious individual, whose **hair was forever coming adrift from the ramparts of pins and combs** with which she kept it attached to her skull” [Durrell 1956, с. 87].

«Звали її Лугареція. Це була худорлява, квола жінка з карими очима і **недбало заколеним волоссям**» [Даррел 1989, с. 50].

У прикладі бачимо наступну розгорнуту метафору: “ *hair was forever coming adrift from the ramparts of pins and combs* (дослівно: *волосся вічно текли за течією з валів шпильок і гребенів*)”. Перший метафоричний ефект створює прислівник “*adrift* (за течією, за волею хвиль)” вжитий стосовно поняття «волосся». Спостерігаємо порівняння «корабель (або будь-який інший морський засіб транспорту)=волосся». Далі слідує ще одна метафоризація: “*the ramparts of pins and combs*”. Отже, вал – високий земляний насип навколо поселення, міста або фортеці для захисту від ворога [Левит 1998, с.58]. Проте, це слово вжито стосовно понять «шпильки» та «гребні». Метафора побудована на скількісній схожості(високий насип землі=купа шпильок та гребінців). Як результат, маємо артефактну розгорнуту метафору, адже корабель – це результат людської праці, так само і вал – штучно створена оборонна споруда.

У реченні-перекладі маємо наступне відтворення метафоричного висліву: «недбало заколеним волоссям». Перекладачка примінила такий спосіб перекладу, як нейтралізація метафоричного. Загалом, читаючи речення-переклад все виглядає гармонійно, яких запитань, попри експресивні втрати не виникає. Зважаючи на те, що обіграти українською мовою поняття «вали» та «купу», «волосся» та «коробель» не так-то вже й просто, то вважаємо переклад адекватним.

2.3 Соціоморфні метафори

1. Розглянемо приклад соціоморфної метафори.

“In a few days small white clouds started their winter parade, trooping across the sky, soft and chubby, long, languorous, and unkempt, or small and crisp as feathers, and driving them before it, like an ill-assorted flock of sheep, would come the wind” [Durrell 1956, с. 153].

«За кілька днів білі хмаринки почали свій зимовий парад. М'якій пухленькі, довгі, мляві, кошлаті або кучеряві, вони розвіювались по небу, гнані вітром, немов розпорошена отара овець» [Даррел 1989, с. 94].

Метафора *“ clouds started their winter parade, trooping across the sky (дослівно: хмари розпочали свій зимовий парад, пересуваючись по небу)”* є соціоморфною, адже *«парад»* – це складова соціального життя. Метафоричність підсилюється метафорично вжитим дієсловами *“troop”* та *“drive”*.

У реченні-перекладі бачимо наступні відтворення метафор: *«хмаринки почали свій зимовий парад»*. Перекладачка застосувала такий спосіб перекладу, як створення дослівного еквіваленту. Такий переклад є повністю доречним та не спотворює оригінального змісту. Проте маємо і втрати, наприклад, дієслово *“troop”*, яке додає метафоричності, опущено у перекладі. Запропонуємо власний переклад відривку речення зі збереженням образності: *«...зібравшись у купу, білі хмаринки почали свій зимовий парад.»* Загалом, читаючи оригінальний переклад, непорозуміlostей не виникає, переклад є адекватним.

2. Проаналізуємо ще один цікавий приклад соціоморфної метафори.

“Kralefsky spoke French beautifully, and to hear me massacring the language was almost more than he could bear” [Durrell 1956, с. 188].

«Кралеvський знав французьку досконало, і слухати, як **я калічу її**, було для нього нестерпно» [Даррел 1989, с. 117].

Метафора-уособлення “*massacring the language* (дослівно: вбиваючи мову)” за нашою класифікацією відноситься до понятійної сфери «Злочинність», адже слово «*massacre*» позначає «*навмисне та насильницьке вбивство (великої кількості людей)*».

У реченні-перекладі маємо наступне відтворення метафоричного висліву: «*я калічу її*». Перекладачка використала такий спосіб перекладу метафори, як підшукування образного аналога в мові перекладу. Експресивність метафори дещо понижена, адже дієслова «калічити» та «вбивати» мають зовсім різні значення. Загалом, переклад є адекватним, адже має метафоричне забарвлення та не спотворює оригінальну інтенцію автора.

3. Наведемо ще один приклад соціоморфної метафори.

“*She was extremely sensitive, as Mother soon discovered, and the slightest criticism of her work, however tactfully phrased, would make **her brown eyes swim with tears** in an embarrassing display of grief*” [Durrell 1956, с. 88].

«Як швидко з’ясувалось, Лугареція мала надзвичайно вразливу вдачу, найменше зауваження про її роботу, хоч би яке воно було делікатне, викликало в неї цілі **потоки сліз**, буцімто на неї звалилося тяжке горе» [Даррел 1989, с. 50].

У прикладі маємо наступний метафоричний вислів: “*he rbrown eyes swim with tears* (дослівно: її карі очі плавали у сльозах)”. Маємо метафору-уособлення завдяки дієслову «*плавати*», що застосовано стосовно поняття «*очі*». Отож, маємо соціоморфну метафору, понятійною сферою якої є «Гра і спорт».

У реченні-перекладі спостерігаємо наступне відтворення метафоричного висліву: «*потоки сліз*». Отож, перекладачка застосувала такий спосіб перекладу, як підшукування образного аналога в мові перекладу. Тобто, як “swim”, так і «потоки» пов’язані водною тематикою. Слід зазначити, що це досить влучна заміна, адже образ «*потоки сліз*» досить поширений в

українській літературі: 1) «*Ти плачеш. Сліз гірких потоки/На твоєму лиці блідому/Лишають слід свій – не глибокий,/Та замітний вже оку мому*»[Франко 2009, с. 84]; 2) «*І будуть литись теплих сліз потоки/І в них бринітимуть слова:/"Я ждала, ждала цілі роки/І в'яла, сохла, як трава...*»[Олесь 2020, с. 5]

2.4 Антропоморфні метафори

1. Розглянемо приклад розгорнутої, антропоморфної метафори.

“ *The mountains sat complacently, summer bronzed, wearing their splintered snow hats* ” [Durrell 1956, с. 153].

«*Гори в розідраних снігових шапках стояли по-літньому засмагли й умиротворені*» [Даррел 1989, с. 94].

У реченні маємо наступні уособлення: “ *the mountains sat, bronzed, wearing their splintered snow hats* (дослівно: *гори стояли, засмагли, одягнуті у розідрані снігові шапки*)”. Отож, спостерігаємо співставлення понять: «*гори=людина*», «*шапка=сніжник*».

При перекладі метафори використано спосіб створення дослівного еквівалента. Усі компоненти передані без змін, лише словосполучення «*wearing their splintered snow hats*» нейтралізувалось у «*гори в розідраних снігових шапках*». У цьому випадку прийменник «*в*» має менш експресивне забарвлення, аніж, наприклад, при дослівному перекладі: «*гори одягнуті у розідрані снігові шапки*». Речення-переклад виглядає досить метафорично-гармонійним, здивування або питань не викликає, тому можемо стверджувати, що переклад є адекватним.

2. Розглянемо наступний приклад антропоморфної метафори.

“ *But then the dark skin of night would peel off and there would be a fresh day waiting for us, glossy and colourful as a child's transfer and with the same tinge of unreality* ” [Durrell 1956, с. 36].

«*Та потім ніч знову скидала свої темні шати, і новий день чекав на нас, блискучий, яскравий, мов дитяча перебивна картинка, з таким самим відтінком нереальності*» [Даррел 1989, с. 17].

Метафоризація “*the dark skin of night* (дослівно: темна шкіра ночі)” базується на понятійній сфері «Анатомія і фізіологія». Фразове дієслово “*peel off* (обсипатися, облуплюватися)” вжито у переносному значенні (скінчитися), що підсилює метафоричність. Далі слідує уособлення “*a fresh day waiting for us*”.

При перекладі метафори була застосована заміна образу оригіналу на прийнятий у мові перекладу образ. Варто зазначити, що «шати ночі» є доволі розповсюдженим образом для української художньої літератури, наприклад: «*В шатах ночі тіні білі/Освіт зоряний наділи*» [Філянський 1928, с. 32]. Послідуюча метафора-уособлення перекладена дослівно, тобто створенодослівний еквівалент «*новий день чекав на нас*». Отже, маємо заміну образу, проте збереження метафоричного ефекту. Переклад є цілком адекватним.

4. Проаналізуємо наступну антропоморфну метафору.

“*Excitedly I started to scramble up the tree, while the dogs gathered at the bottom of the trunk and watched me with interest; when I was near to the nest I looked down and my stomach writhed, for the dogs' faces, peering up at me eagerly, were the size of pimpernel flowers*” [Durrell 1956, с. 196].

«*Ледве тамуючи хвилювання, я поліз угору. Собаки обступили стовбур з усіх боків і з цікавістю стежили за мною. Досягнувши висоти гнізда, я подивився вниз, і в мене заскімлило під серцем, бо задерті догори собачі морди звідси видавалися зовсім крихітними, не більшими за квітки фіалки*» [Даррел 1989, с. 122].

Вихідною понятійною сферою метафори є «Анатомія і фізіологія»: “*stomach writhed* (дослівно: шлунок корчився)”.

У реченні-перекладі бачимо наступне відтворення метафори: «заскімлило під серцем». Отже, перекладачка замінила образ оригіналу на прийнятий у мові перекладу образ. Метафоричний вислів «заскімлило під серцем» доволі популярний в українській літературі: «Юрі заскімлило під серцем люття й образою – він тяжко заздрив на меч і шабельку» [Смолич 1971, с. 496]. На нашу думку, це досить вдала заміна, адже вона зберігає семантичний зміст та метафоричний ефект.

5. Розглянемо наступний приклад антропоморфної метафори.

“In the low growth the pansies pushed their velvety, innocent faces through the leaves, and the violets drooped sorrowfully under their heart-shaped leaves” [Durrell 1956, с. 28].

«Долі стелилися оксамитові скромні братки, на під серцеподібних листочків зорили сумні фіалки» [Даррел 1989, с. 11].

Метафора “*the pansies pushed their velvety, innocent faces* (дослівно: братки просовували свої оксамитові, невинні обличчя)” є антропоморфною, вихідною понятійною системою якої являється «Анатомія і фізіологія». Співставляються поняття «квітка=лице». Метафора базується на схожості розташування, адже, як квітка рослини так і лице(частина голови) є найвищими частинами організмів стосовно побудови.

Рисунок 2.6

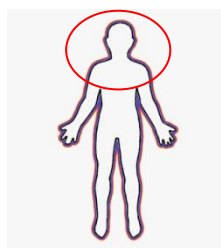
Ілюстрація до співставлення понять квітка-обличчя (квітка)

<http://surl.li/hitf>

Ілюстрація до співставлення понять квітка-обличчя (обличчя)

<http://surl.li/hitg>

У реченні-перекладі бачимо опущення перекладу метафори. Ні до цього речення, ні після немає ніякої компенсації. Ми вважаємо це не досить доречним з огляду на ідейну естетику твору, адже образність, антропоморфність загублена. Загалом, речення виглядає беззв'язно: «...на під серцеподібних листочків зорили сумні фіалки». Тож на чи під? Допускаємо можливість друкарської помилки, проте нам залишається лише здогадуватись. Вважаємо неможливим назвати переклад адекватним. Пропонуємо власний варіант перекладу, зберігаючи антропоморфність метафоричного висліву: «Долі братки просовували свої оксамитові, невинні обличка крізь листя, а під серцеподібними листочками сумно нахилилися фіалки».

б. Розглянемо наступний, досить цікавий приклад антропоморфної метафори.

“The cypress trees were whipped like dark pendulums against the sky, and the olives (so fossilized all summer, so still and witch-like) were infected with the madness of the wind and swayed creaking on their misshapen, sinewy trunks, their leaves hissing as they turned, like mother of pearl, from green to silver” [Durrell 1956, с. 153].

«Кипариси гойдалися проти неба темними маятниками, оливи (літньої пори такі нерухомо скам'янілі, ніби заворожені) несамовито шарпалися під вітром, рипіли на своїх кострубатих стовбурах, шелестіли мінливим перламутрово-зеленим листям» [Даррел 1989, с. 94].

У прикладі налічується розгорнута метафора: “ *the olives were infected with the madness of the wind* (дослівно:оливки були заражені божевіллям вітру)”. Метафоричність одночасно торкається обох суб’єктів: оливок та вітру. Прикметник «заражений» та іменник «божевілля» відносяться до понятійної сфери «Хвороба». Отож, маємо антропоморфну метафору, а саме морбіальну.

У реченні-перекладі маємо наступне відтворення метафори: «*оливи несамовито шарпались під вітром*». Перекладачка застосувала такий спосіб перекладу, як нейтралізація метафори. Хоча ми й маємо прислівник «несамовито» з деяким метафоричним відтінком стосовно поняття оливи, проте експресивність оригінальної метафори понижена. Загалом, переклад має право на існування, проте оригінальний образ втрачено, і на нашу думку, це спотворює ідейно-естетичний задум твору. Пропонуємо власний варіант перекладу зі збереженням метафоричного образу: «*Кипариси гойдались проти неба темними маятниками, оливи (літньої пори такі нерухомо скам’янілі, ніби заморожені), підхопивши божевілля вітру, несамовито шарпались та рипіли на своїх кострубатих стовбурах, шелестіли мінливим перламутрово-зеленим листям*».

7. Розглянемо наступний приклад антропоморфної метафори.

“*The hilltop seemed to have its own breeze, albeit a baby one, for no matter how hot it was below in the valley, up in the three olive-groves the tiny wind played constantly, the leaves whispered and the drooping cyclamen flowers bowed to each other in endless greeting*” [Durrell 1956, с. 195].

«*На верхів’ї пагорба завжди віяв легкий вітерець, навіть коли в долині стояла душна спекота. Тут, нагорі, теплокрилий легіт шелестів листям оливок, а пониклі квітки цикламенів без упину земно вклонялися одна одній*» [Даррел 1989, с. 121].

Приклад розгорнутої метафори-уособлення. Усе речення пронизано метафоричними висловами. Дієслова “*play, whisper, bow, greet* (грати,

шепотіти, вклонятися, вітатися)” дають усі підстави віднести метафору до антропоморфних.

У реченні перекладі маємо лише частковий відтворення метафоричних висловів: *«легіт шелестів листям»*; *«квітки цикламенів без упину земно вклонялися»*. Перекладачка застосувала описовий спосіб перекладу. Варто зазначити, що, можливо, дієслово *«шелестіти»* відразу відтворює два дієслова *“play”* та *“whisper”*. *«Шелест»* відразу створює, як динаміку, так і звук, схожий на шепіт. Пропонуємо власний переклад зі збереженням усіх метафоричних висловів: *«Тут, нагорі, теплокрилий легіт грався з олівами, їх листя ніби шепотіло, а пониклі квітки цикламенів без упину земно вклонялися вітаючись одна з одною»*.

8. Розглянемо ще одну антропоморфну метафору.

*“We passed vineyards where the tiny, stunted vines were laced in green leaves, olive-groves where **the pitted trunks made a hundred astonished faces at us** out of the gloom of their own shadow, and great clumps of zebra-striped cane that fluttered their leaves like a multitude of green flags”* [Durrell 1956, с. 26].

«Промайнули виноградники з кучерявою зеленню на тонких лозах, гаї з силою дуплявих олів, що здивовано зорили на нас із присмерку власної тіні; величезні, смугасті, мов зебри, хаці тростини» [Даррел 1989, с. 10].

У прикладі спостерігаємо наступний метафоричний вислів: *“ the pitted trunks made a hundred astonished faces at us* (дослівно: *дупляві оливи стовбурові стовбури направили на нас сотню здивованих облич)*”. Отож, дерева наділені не звичною характеристикою (обличчя). Метафора за походженням є антропоморфною, вихідною понятійною системи якої є «Фізіологія і анатомія».

У реченні-перекладі маємо наступне відтворення образності: *«гаї з силою дуплявих олів, що здивовано зорили на нас»*. Перекладачка застосувала такий спосіб перекладу, як описовий, створивши тим самим уособлення. Завдяки слову «зорили», оливи наділені антропоморфічністю. Таким чином,

можемо вважати переклад цілком адекватним, адже маємо збереження образу та не спотворений оригінальний зміст.

9. Розглянемо наступний приклад антропоморфної метафори.

“Yes, there’s a lot I have learnt about flowers. They’re just like people. Put too many together and they get on each other’s nerves and start to wilt. Mix some kinds and you get what appears to be a dreadful form of class distinction” [Durrell 1956, с. 193].

«— Так, я чимало дізналась про квіти. Вони точнісінько як люди. Якщо їх збирається разом забагато, вони починають дратувати одне одного і в’януть. Змішай кілька видів і сам побачиш, які спалахнуть між ними чвари» [Даррел 1989, с. 120].

Весь приклад пронизаний образністю, метафоричністю. Маємо наступні вирази, що вжиті стосовно квітів метафорично: *“get on each other’s nerves (діяти на нерви, дратувати), class distinction(класова дискримінація)”*. Отож, маємо антропоморфну метафоризацію. У реченні спостерігаємо співставлення понять квіти=людина.

У реченні-перекладі бачимо наступні відтворення: *«вони починають дратувати одне одного; спалахнуть між ними чвари»*. Перекладачка застосувала такий спосіб перекладу, як описовий. Загалом, маємо збережену антропоморфічність завдяки дієслову *«дратувати»* та словосполученню *«спалахнуть чвари»*, що є складовими людського життя. Варто зазначити, що у перекладі маємо деяку експресивну втрату, адже в реченні-оригіналі налічується поняття *«класова дискримінація»*, тобто конфлікти саме на основі класу, зневажання через *«інаковість»*. У той час, як у перекладі ми маємо безпідставні чвари, причини яких не вказані. Загалом, переклад вважаємо адекватним, адже збережена метафоричність та не спотворений оригінальний зміст.

2.5 «Дуальні» метафори

У ході нашого дослідження, ми виокремили також дуальні метафори. «Дуальні» метафори – це метафори, що можуть одночасно відноситись до двох різних понятійних сфер. Крім того, сюди включено ті речення, які суміщають у собі декілька видів метафор, таким чином створюючи метафорично-складне речення.

1. Розглянемо приклад розгорнутої, «дуальної» метафори.

“ *A dazzle of sunlight poured out of the room, blinding me...*” [Durrell 1956, с. 185].

«*З мансарди на мене хлюпнуло сліпуче сонячне світло...*» [Даррел 1989, с. 114].

Дієслова “*pour, blind* (дослівно: *литися, сліпити*)” вжиті у переносному значенні стосовно сонячного світла. У реченні налічується дві понятійні сфери-базиси метафор. Дієслово “*pour*”, що асоціюється з поняттям «*речовина, вода, дощ*» створює природоморфну метафоризацію, а дієслово “*blind*” створює антропоморфну, а саме – морбiальну, адже визиває таку хворобу, як сліпота.

При перекладі метафор були використанні наступні способи їх відтворення: 1) метод експресивно-прагматичної конкретизації «*на мене хлюпнуло*». Завдяки конкретизації утворюється метафоричний ефект а також стає зрозумілим, куди хлюпнуло сонце; 2) нейтралізація: «*сліпуче сонячне світло*». Як бачимо, при нейтралізації, метафора втрачає свою експресивність. В оригіналі вказано, що сонце саме засліплює героя, тобто є результатом саява(тимчасова сліпота), а в перекладі зазначена лише якість, можливість сонячного світла. Загалом, переклад є адекватним, адже зберігся метафоричний ефект, який не спотворює оригінальний зміст.

2. Проаналізуємо наступний приклад розгорнутої, «дуальної» метафори.

“It was as though villa and land-scape were halfasleep, lying there drugged in the spring sun-shine, giving themselves up to the moss, the ferns, and the crowds of tiny toads tools” [Durrell1956, с. 87].

«Все довкіл лежало у мрійливому напівсні, напоєне весняним сонцем, укрите мохом, папороттю, сонмами дрібних поганок» [Даррелл 1989, с. 49].

Дієприкметник *“drugged (одурманений, під наркотичним впливом)”* вжито метафорично стосовно будинку та території. Таку метафоризацію можна одночасно класифікувати, як морбiальну, адже наркоманія – це хвороба, так і до кримінальної, тому що за вживання наркотиків передбачається кримінальна відповідальність на законодавчому рівні. Метафоричне словосполучення *«the crowds of tiny toads tools (дослівно: натовп крихітних поганок)»* має соціоморфне походження, адже поняття «натовп» асоціюється саме з соціумом.

У реченні-перекладі бачимо наступні відтворення метафор: 1) *«Все довкіл лежало у мрійливому напівсні, напоєне весняним сонцем...»*, перекладачка застосувала описовий. Маємо експресивні втрати стосовно дієприкметника *“drugged”*, яке перекладено, як «напоєне». Дієприкметник *«напоєний»* походить від дієслова «напувати», що значить частувати когось будь-яким напоєм. Тобто, в оригіналі ми маємо чітко зазначений зв'язок з наркотичними речовинами, у той час, як в перекладі спостерігаємо нейтралізацію метафоричності; 2) метафоричне словосполучення *“the crowds of tiny toads tools”* перекладено за допомогою такого способу, як підшукування образного аналога в мові перекладу. Отже, хочемо надати власний переклад з повним збереженням метафоричного змісту: *«Усе навкруги лежало у напівсні, одурманене весняними проміннями, укрите мохом, папороттю, сонмами дрібних поганок»*. Загалом, переклад вважаємо адекватним, адже маємо частково-збережу метафоричність та не спотворений оригінальний зміст.

3. Розглянемо наступне речення, що повністю пронизано метафоризацію, але спробуємо проаналізувати дві найголовніші.

“ As the boat's turtle-shaped shadow edged across the sea-bed, the multi-coloured, ever-moving tapestry of sealife was unfolded ” [Durrell 1956, с. 145].

««Бутл» легко й безтурботно плив собі до берега, ніби целулоїдне каченя, його черепахоподібна **тінь ковзала по дну**, і переді мною **розгортався рухомий живий килим з різнокольорових морських мешканців**» [Даррел 1989, с. 89].

Рисунок 2.8

Ілюстрація до метафори – гобелен

<http://surl.li/hitm>

Рисунок 2.9

Ілюстрація до метафори – різнокольорові морські мешканці (рибки)

<http://surl.li/hito>

Перша, *“turtle-shaped shadow edged across the sea-bed”* є уособленням, адже дієслово *«ковзати»* вжито у переносному значенні, вихідною понятійною сферою цієї метафори є фізіологія, а саме фізіологічна можливість. Друга, *“ever-moving tapestry of sealife was unfolded”* є розгорнутою та побудована, як на кількісній подібності: *tapestry(гобелен) = sealife(морське життя)*. Гобелен зіткан з множини ниток, так само й морське життя сповнене багатьма морськими жителями; а також на кольоровій подібності, адже гобелен – це декоративний виріб, який вміщає в собі

різнокольорові нитки так само, як і водні середовища вміщують у собі різнокольорових мешканців. Таким чином, можна вважати метафору артефактною. Дієслово “*unfolded*” вжито у переносному значенні та підсилює метафоричність.

У реченні-перекладі бачимо трохи інший початок речення, перекладачка об’єднала два речення в одне. Щодо метафор, то переклад першої («*тінь ковзала по дну*»), повністю відповідає оригіналу, тобто застосовано спосіб створення дослівного еквівалента. При перекладі послідуєчої метафори «*переді мною розгортався рухомий живий килим з різнокольорових морських мешканців*», використано описовий спосіб перекладу. Остання метафора є досить складною для перекладу, адже якщо спробувати відтворити дослівний переклад, вийде: «*різнокольоровий рухомий килим морського життя був розгорнут*». Як результат, ми отримуємо досить дивне речення. Оригінальний переклад звучить гармонійно і не викликає непорозуміння або ж запитань з боку читача, до того ж зберігається метафоричність, можна цілком вважати переклад адекватним.

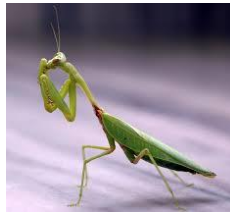
3. Розглянемо наступний приклад розгорнутої, «дуальної» метафори.

“ *Geronimo seemed a little puzzled by the whole thing; according to his experience the mantis should have taken flight and zoomed away across the room at his approach, and yet here she was standing on end, **arms ready to stab, her green cloak of wings rustling gently as she swayed from side to side***” [Durrell 1956, с. 176].

«Джеронімо вочевидь був трохи спантеличений таким розвитком подій, бо він давно звик до того, що богомоли, забачивши його, хуленько зриваються з місця й тікають у протилежний куток кімнати, а тут ця нахаба стоїть перед ним у бойовій готовності, хитається на довгих ногах, і її **розгорнуті крила м’яко шурхотять**» [Даррел 1989, с. 109].

Ілюстрація метафори – богомол та його «кожушок» із крил

<http://surl.li/hitd>

Завдяки слову “*cloak*(плащ, накидка)” метафора є артефактною. Хоча понятійної сфери «Одежа» у обраній класифікації немає, проте плащ – це штучно створений предмет. Тому є усі підстави віднести її до артефактних. Плащ або накидка є різновидами верхнього одягу, тобто те, що людина одягає зверху на інший одяг, це останній верхній шар одягу. Так само й крила богомола знаходяться зверху тіла, імітуючи «кожушок». Однак, у прикладі ми також маємо соціоморфну метафоризацію, а саме кримінальну. Така метафоризація створюється завдяки дієслову “*to stab*(замахнутися ножем, завдавати удару)”, що ужито у переносному значенні стосовно богомола, його лапок.

У реченні-перекладі спостерігаємо нейтралізацію метафори: «розгорнуті крила». Перекладачка вирішила достатнім зробити перефраз, образність та метафоричність втрачена. Можемо запропонувати власний переклад метафори, який збереже образність: «...і шурхотить своїми зеленими крильцями, що нагадують кожушок» або «...і шурхотить своїми зеленими крильцями-кожушками». Щодо передачі кримінальної метафори, то перекладачка застосувала метод компенсації, додавши «у бойовій готовності», що також надає реченню насильницького, кримінального відтінку. Загалом, переклад є гармонійним, проте маємо образну втрату.

4. Розглянемо наступний приклад «дуальної» метафори.

“ *Halfway up the slope, guarded by a group of tall, slim cypress-trees, nestled a small strawberry-pink villa* ” [Durrell 1956, с. 27].

«Посеред схилу, облямований високими стрункими кипарисами, притулився будиночок сунично-рожевого кольору, наче якийсь екзотичний фрукт у смарагдовій чаші» [Даррел 1989, с. 11].

Отож, маємо приклад розгорнутої метафори. Перша метафора є антропоморфною за походженням “*guarded by a group of tall, slim cypress-trees* (дослівно: *охороняється групою високих, тонких кипарисів*)”; інша метафора може одночасно бути, як антропоморфною, так і природоморфною “*nestled a small strawberry-pink villa*”. Вся справа у слові “*nestle* (гніздитись, зручно розташуватись)”, яке може відноситись, як до світу тварин: «Багато птахів на тій батареї гніздилось [Гончар 1952, с. 68]»; так і до світу людей у значенні «зручно влаштуватись, обпертись».

У реченні-перекладі спостерігаємо нейтралізацію першої метафори-усоблення: «*облямований високими стрункими кипарисами*». Слово «*облямомувати*» хоч і вжито у переносному значенні, проте експресивність понижена. Пропонуємо власний варіант перекладу зі збереженням образності та експресивності: «*Високі струнки кіпариси стояли на варті будиночку...*» або «*Посеред схилу, під пильним оком високих струнких кипарисів...*». Переклад наступної метафори “*nestled a small strawberry-pink villa*” є доволі складним зважаючи на неоднозначне слово “*nestle*”, проте також був використаний такий спосіб перекладу, як нейтралізація. Ми не знаємо інтенції автора, яким саме значенням він наділив словосполучення. При прочитанні словосполучення у перекладеному варіанті «*притулився будиночок*» може виникнути запитання, до чого притулився будиночок? Переклад на нашу думку є не досить адекватним, запропонуємо власний переклад метафоричного вислову: 1) «*причаївся будиночок*», у даному випадку у читача не виникне здивування та додаткових запитань; 2) «*розташувався будиночок*» таким чином, буде збережена метафоризація та образність.

5. Розглянемо ще один приклад «дуальної» метафори.

“ He beckoned me with a long forefinger, and I walked past him into the dark hall, the floorboards creaking protestingly under their mangy skin of carpet” [Durrell 1956, с. 184].

«Він поманив мене довгим вказівним пальцем і провів через темний передпокій з рипучими мостинами під блазеньким килимом» [Даррел 1989, с. 114].

Уособлення *“ the floorboards creaking protestingly (дослівно: дошки підлоги протестно скриплять)”* можна назвати соціоморфним через прислівник *“protestingly”*. Адже концепт протесту є характеристою соціальною. Далі слідує антропоморфна метафора *“mangy skin of carpet (дослівно: зношена шкіра килима)”*, вихідною понятійною сферою якої виступає «Анатомія і фізіологія».

У реченні-перекладі спостерігаємо застосування способу нейтралізації для обох метафор. Перша метафора *«з рипучими мостинами»* втратила свою образність, втратила свою соціоморфність через опущення слова *“protestingly”*. У другій *«під блазеньким килимом»* збережена семантичність вислову, проте втрачена образність, її антропоморфність, оскільки опущено переклад слова *“skin”*. Загалом, речення позбавлено будь-якого метафоричного ефекту. На нашу думку це порушує ідейно-естетичний задум автора. Пропонуємо власний варіант перекладу з частично збереженою образністю: *«Він поманив мене довгим вказівним пальцем і провів через темний передпокій, де під блазеньким килимом, протестно рипіли мостини»*.

6. Розглянемо наступний приклад «дуальної» метафори.

“I discovered that, by skilfully planting an idea in his mind one morning, I could be sure of an adventure dealing with it the following day, when his imagination had had a chance to weave a story” [Durrell 1956, с. 204].

«Невдовзі я зметував, що коли делікатно нашттовхнути його на яку-небудь думку, то наавтра неодмінно з'явиться принагідне оповідання, зіткане за цей час його буйною фантазією» [Даррел 1989, с. 128].

Приклад розгорнутої метафори. Перша “*planting an idea in his mind* (дослівно: засаджуючи ідею в його розум)” є природоморфною, вихідною понятійною системою якої є світ рослин. Отже, маємо справу з фітоморфною метафорою. Друга “*imagination had had a chance to weave a story*” є соціоморфно-артефактною, адже словосполучення “*had a chance*(дослівно: мати шанс)” понятійною сферою якої є «Гра та спорт», а дієслово вжите у переносному значенні “*to weave* (дослівно: плести)” створює артефактний ефект, адже має зв'язок з дещо штучно-створеним(у нашому випадку сплетеним) людиною.

У реченні-перекладі маємо наступні відтворення метафоричних висловів: 1) «*наштовхнути його на яку-небудь думку*». Бачимо збереження оригінального сенсу, проте втрату метафоричного ефекту, втрату фітоморфності. Перекладачка застосувала такий спосіб перекладу, як нейтралізація. Пропонуємо свій спосіб перекладу даного виразу зі збереженням образності: «*засаджуючи ідею в його голову/розум*» або ж «*засадити в нього ідею*»; 2) «*...неодмінно з'явиться принагідне оповідання, зіткане за цей час його буйною фантазією*». Спостерігаємо такий спосіб перекладу, як описовий. Маємо деякі метафоричні втрати, наприклад, вислів “*imagination had had a chance*” нейтралізовано. Загалом, метафоричний ефект зберігається завдяки збереженню артефактності, проте є й втрати: анулювалась соціоморфність. Можемо запропонувати наступний переклад зі збереженням образності: «*Невдовзі я зметикував, що коли уміло засадити у нього/у його мізки яку-небудь думку, то на завтра його фантазії неодмінно пощастить зіткати оповідання*».

7. Розглянемо ще один, не менш цікавий приклад «дуальної» метафори.

“*Now the air of expectancy grew almost hourly*” [Durrell 1956, с. 153].

«*Нині напруга очікування зростає майже щогодинно*» [Даррел 1989, с. 94].

Приклад метафори-уособлення. За нашою класифікацією метафора “*air of expectancy grew*” може бути одночасно природоморфною і

антропоморфною. Адже властивість росту притаманна як тваринам і рослинам, так і людині.

У реченні-перекладі бачимо такий спосіб відтворення метафоричного висліву, як створення дослівного еквіваленту. Переклад є повністю адекватним, адже не викликає здивування або додаткових запитань і зберігає метафоричність.

8. Розглянемо ще один приклад «дуальної» метафори.

*“It seemed to me, in the gloom, that **the flowers had moved closer to her, had crowded eagerly about her bed, as though waiting for her to tell them something**”* [Durrell 1956, с. 194].

*«Мені здалося, що в тьмяному світлі кімнати **квіти присунулися ближче до неї, з’юрмили** біля ліжка в напруженому очікуванні,— ану ж вона розповість їм яку історію»* [Даррел 1989, с. 121].

Приклад метафори-уособлення. Дієслова *“move, crowd, wait (досібно: рухатися, купчитися, чекати)”* вжиті стосовно квітів, тому мають метафоричний ефект. Метафора може бути як антропоморфною, так і зооморфною.

У реченні-перекладі спостерігаємо наступне відтворення уособлень: *«квіти присунулися ближче до неї, з’юрмили біля ліжка в напруженому очікуванні»*. Маємо збереження метафоричності. Перекладачка застосувала такий спосіб перекладу, як підшукування аналогічних образних висловів у мові перекладу. Переклад є адекватним, адже передає метафоричність та оригінальний зміст речення.

9. Проаналізуємо наступну «дуальну» метафору.

*“The flashy, circular bulbs, with their flaky peeling skin, grew in beds like oysters, each with its cluster of deep green, white-veined leaves, **a fountain of beautiful flowers** that looked as though they had been made from magenta-stained snow-flakes”* [Durrell 1956, с. 195].

«Пістряві круглі цибулинки сиділи в землі, ніби устриці, і кожна вистромлювала назовні жменьку темно-зеленого листя з білими прожилками та **фонтанчик прегарних квітів** з рожевими пелюстками-сніжинками» [Даррел 1989, с. 121].

У прикладі маємо наступну метафору: “*a fountain of beautiful flowers*”. Варто зазначити, що це досить цікава метафоризація, тому що вона може бути одночасно природоморфною та артефактною. Поняття «*фонтан*» має декілька прямих значень: «*Струмień води, який б'є вгору або витікає під тиском, а також спеціальний прилад, що забезпечує викидання води, і споруда, що його обрамляє*»). Отже, фонтан може бути, як природним явищем, так і механізмом сконструйованим людиною, про оригінальний задум нам залишається лише здогадуватись.

У реченні-перекладі спостерігаємо наступне вітворення метафори: «*фонтанчик прегарних квітів*». Отож, маємо такий спосіб перекладу, як створення дослівного перекладу. Додатково, ми бачимо демінутив «*фонтачник*», який відіграє стилістичну функцію зменшуваності або вираження прихильності, це поширений прийом у художній літературі. Зважаючи на вищевказанні аргументи, можемо вважати переклад цілком адекватним.

10. Розглянемо ще один приклад «дуальної» метафори.

“*The flowers were half-asleep, roses dew-crumpled, marigolds still tightly shut*” [Durrell 1956, с. 37].

«*Квіти ще дрімають, троянди всі в краплинах роси, нагідки щільно закриті*» [Даррел 1989, с. 17].

У прикладі маємо наступну метафору-уособлення: “*The flowers were half-asleep* (дослівно: *квіти були напівсонні*”. Квіти наділені не властивою їм можливістю «спати». Отож, метафора може бути одночасно природомарфною, а саме зооморфною або антропоморфною.

У реченні-перекладі спостерігаємо наступне відтворення метафоричного висліву: «*квіти ще дрімають*». Перекладачка застосувала такий спосіб

перекладу, як функціональну заміну. Отже, за нашою класифікацією це скоріше описовий спосіб. Переклад можемо вважати повністю адекватним, вдже зберігає оригінальний сенс та ідейно-естетичний задум автора.

11. *“The hill and the valleys around it were an eiderdown of olive-groves that shone with a fish-like gleam where the breeze touched the leaves”* [Durrell 1956, с. 27].

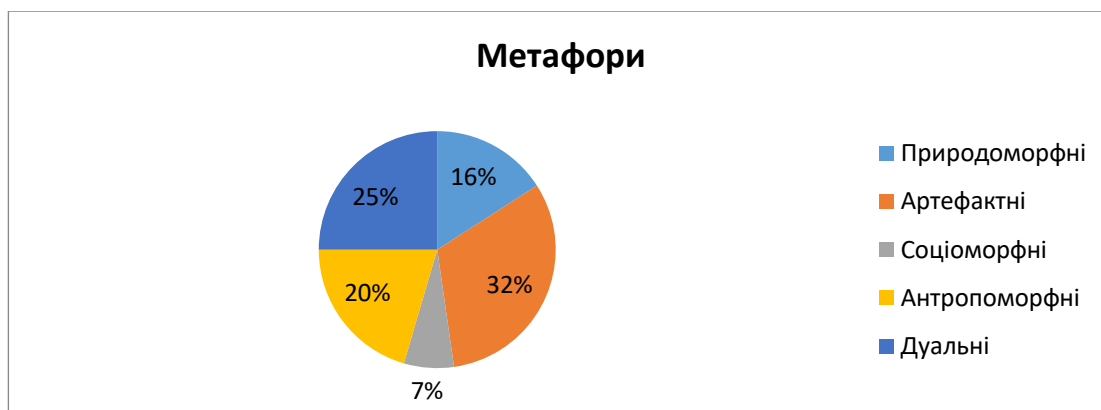
«Пагорб і долини потопали в ніжній зелені олив, від найменшого подиху вітереця листя сріблилося, мов риб'яча луска» [Даррел 1989, с. 11].

У прикладі ми маємо розгорнуту метафору, маємо наступні метафоричні вислівки: 1) *“The hill and the valley saround it were an eiderdown of olive-groves (дослівно: Пагорб та долини навколо нього були периною з оливкових гаїв)”*. Бачимо артефактну метафору, адже перина – це штучно створений предмет. Метафору побудовано на схожості розташування перини на ліжку та оливкових гаїв на пагорбі та долинах; 2) *“the breeze touched the leaves(дослівно: вітерець торкнувся листя)”* метафора-уособлення, що може бути як зооморфною, так і антропоморфною.

У реченні-перекладі маємо наступне відтворення метафоричних висловів: *«Пагорб і долини потопали в ніжній зелені олив, від найменшого подиху вітереця листя сріблилося»*. Перекладачка застосувала описовий спосіб перекладу. Речення налічує метафоричність, проте воно не відтворює вихідні метафори. Загалом, переклад є адекватним, адже зберігає ідейно-естетичну роль художнього тексту.

Проаналізувавши англомовні метафори, ми можемо визначити домінуючий тип метафоризації, таким чином зясувавши ідейно-естетичний задум автора. Отож, серед 44 прикладів, в яких налічується одна та більше метафоричних одиниць, ми маємо: 7 природоморфних, 14 артефактних, 3 соціоморфних, 9 антропоморфних і 11 «дуальних». Отож, бачимо, що більшість метафор є артефактними за походженням. Метою цих метафор є поєднання штучного та природного світів.

Відсоткове співвідношення метафор за видом

Таким чином, можна сміливо стверджувати, що ідейно-естетичним задумом автора було «переплітіння» трьох світів: рослинного, тваринного та людського.

Проаналізувавши переклад метафоричних одиниць, ми бачимо, що перекладачка здебільшого використовувала такий спосіб перекладу, як створення еквіваленту або нейтралізація метафори. Загалом, нам довелося запропонувати власний переклад (12 одиниць), метафоричність яких була необгрунтовано втрачена. Таким чином, ми можемо виявити найбільш складні для перекладу метафори, серед них найбільша частку складають – «дуальні». Надаємо діаграму для легшого сприйняття:

Діаграма 2.12

Відсоткове співвідношення метафор, що були безпідставно опущенні при перекладі

Підсумовуючи, можна стверджувати, що найбільшу проблему для перекладу представляють «дуальні» метафори. Таку проблему досить легко спрогнозувати, адже «дуальні» метафори – це складні метафори, що поєднують у собі подвійне походження. Переклад подібних метафор ускладнюється тим, що сприйняття образів англomовним читачем та українomовним є вкрай розбіжними через культурологічні, історичні та інші чинники. Таким чином, відтворити подібну подвійність та зберегти адекватність – це справжній виклик для перекладача.

ВИСНОВКИ

Метафора – це складне, багатогранне явище вивченням якого займаються дослідники ще з античних часів. Дослідженням метафоризації зацікавлені багато науковців з різних сфер, таких як: лінгвістика, психолінгвістика, перекладознавство, філософія, риторика та ін. У лінгвістику метафора прийшла з риторики, де вона розглядалась як засіб образотворчого мовлення та естетики. Усі визначення метафори тяжіють ще до аристотелівського. Таким чином, метафора – це перенесення ознак одного предмета чи явища на інший на основі їх схожості.

Також лінгвісти намагались дістатися суті метафори, дослідити її природу і механізми, розглядаючи метафору під різними кутами зору. Це зумовило появу численних типологій. Таким чином, за структурним принципом метафори поділяються на прості та поширені. За семантичною складовою усі метафори можна аналізувати за класифікацією А. П. Чудінова, вони розділяються на: природоморфні, соціоморфні, артефактні та антропоморфні. Кожен вид має свої поняттєві сфери. За допомогою такої класифікації, можна прослідкувати схожість між двома предметами чи явищами, що порівнюються.

Для визначення та дослідження метатфор та їх перекладу, які наявні у повісті Джерельда Даррела “MyFamilyandOtherAnimals” що є завданням нашої дипломної роботи, було проведено аналіз англомофних метафор та їх перекладу українською мовою, виконаного Л. Гончар, а також представлені можливі варіанти перекладу українською тих метафоричних одиниць, які втратили свою образність при перекладі.

Метафора є одним із ресурсів конструювання мовної картини світу, що реалізується за допомогою концептів, дослідження яких дозволяє визначити спосіб освоєння світу автором. Таким чином, відтворення метафор відіграє надзвичайно важливу роль. При перекладі метафоричних одиниць, перекладач

має брати до уваги такі аспекти, як: семантична складова висліву, образотворча функція, загально-культурогічні особливості реципієнтів та ін. При всій важливості збереження в перекладі національно-культурної та тимчасової специфіки твору, головним все-таки залишається вимога передати індивідуальний стиль автора, авторську естетику, яка проявляється як в самому ідейно-художньому задумі, так і у виборі лексики для його втілення.

Ми встановили, що ідейно-естетичним задумом автора було поєднання рослинного, тваринного та людського світів, наприклад: 1) *“the pitted trunks made a hundred astonished faces at us”*; 2) *“clouds started their winter parade, trooping across the sky”*; 3) *“hedge of broken and discoloured teeth”* та ін. Варто зазначити, що деякі метафори одночасно відносились, як до природоморфних, так і до антропоморфних, що створює додаткову складність для розуміння та відтворення образностей, наприклад: 1) *“villa and land-landscape were halfasleep, lying there drugged”*; 2) *“a fountain of beautiful flowers”* та ін. Такі метафори ми назвали даульними, вони склали домінанту серед метафоричних висловів. Крім того, саме «дуальні» метафори викликали труднощі при перекладі або з інших причин були опущені перекладачем у великій кількості. Таким чином, спотворюється ідейно-естетичний задум «переплітіння світів».

Слід наголосити на тому, що при перекладі здебільшого використовувались такі способи перекладу, як створення еквіваленту метафори або нейтралізація образності. Такий вибір способів не завжди був доречним. Як зазначено вище, нейтралізації образності можна було уникнути та передати бачення світу автора. Таку можливість ми продемонстрували власними прикладами перекладу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

СПИСОК ТЕОРЕТИЧНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонівська М. О. Головні особливості функціонування та перекладу метафор у сфері публіцистичного дискурсу. *Молодий вчений*. 2016. С. 19-23.
2. Аристотель. Поетика : трактат. Київ : «Мистецтво», 1967. 130 с.
3. Арутюнова Н. Д. Теория метафоры : сборник. Москва : «Прогресс», 1990. 512 с.
4. Ахметова Г. Д. Живой литературный текст : моногр. Москва . : Ваш полиграфический партнёр, 2012. 232 с.
5. Банников К. В. Метафора как когнитивный инструмент в поэтике Поля Клоделя. Когнитивные исследования языка. Интегративные процессы в когнитивной лингвистике. Москва : Издательский дом ТГУ им. Г. Р. Державина, 2019. С. 664-667.
6. Баранов А. Н., Караулов Ю. Н. Очерк когнитивной теории метафоры. Русская политическая метафора. *Материалы к словарю*. Москва : Ин-т рус.яз. Акад. наук СССР, 1991. С. 184-192.
7. Борисова О. В. Конверсійні метафори та способи їх відворення в англо-українському перекладі. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Серія: Філологія. Соціальнікомунікації. Сімферополь, 2019. С. 136-140.
8. Борковец Н. И. Техническая метафора в художественной картине мира: на материале немецкой прозы XX века и ее переводов на русский язык: автореф. дис. ... канд. филол. наук. Екатеринбург, 2002. 20 с.
9. Василевська-Березіна Л. О. Твори. Київ : Державне видавництво художньої літератури, 1960. 510 с.

10. Видгоф В. М. Целостная модель человеческой эмоциональности. Опыт философской реконструкции. *Вестник Томского государственного университета*. 2001. №6. С. 87.
11. Воронько П. Н. Тепло землі моєї. Київ : Радянський письменник, 1959. 208 с.
12. Генералюк Л. Взаємодія літератури і мистецтва. Начерк теорії словесно-візуальних інтеракцій. *Studiamethodologica* : наук. альманах. Вип. 29. Тернопіль : Редакційно-видавничий відділ ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2009. С. 81-88.
13. Даррел Дж. Моя сім'я та інші звірі. Перекл. Гончар Л. Київ : Богдан, 2010. 240 с.
14. Гончар О. Т. Таврія. Київ : Радянський письменник, 1952. 179 с.
15. Дмитерко Л. О. В обіймах сонця. Київ : Радянський письменник, 1958. 172 с.
16. Дмитренко Л. Д. Наречена. Київ: Молодь, 1959. 249 с.
17. Ивин А. А. Введение в философию истории : учеб. пособ. Москва: Владос, 1997. 288 с.
18. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс : моногр. Москва : Гнозис, 2004. 390 с.
19. Карпенко Ю. О. Вступ до мовознавства : навч. посіб. Київ: Академія, 2008. 324 с.
20. Кондратьєва О. В. Відтворення метафорики романів Д. Брауна в українських перекладах. *Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики*, 2012. Вип. 22. С. 92-99.
21. Корнійчук О. Є. Разом із життям. Київ : Радянський письменник, 1950. 176 с.
22. Коцюбинський М. М. Твори в двох томах. Київ : Видавчнє Товариство «КНИГОСПІЛКА», 1955 Т. 2. 340 с.
23. Кочерган М.П. Загальне мовознавство: підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Академія, 2003. 464 с.

24. Крень О. А., Янукович Д. С. Хинглиш как языковое явление в современной Индии. Языковая личность и перевод. Минск: БГУ, 2019. С. 3-8.
25. Кубрякова Е. С. Язык и знание: На пути получения знаний о языке: Части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в познании мира: учеб. пособ. Москва: Просвещение, 2004. 560 с.
26. Лакофф Д., Джонсон М. Метафоры, которыми мы живем : моногр. Москва: Едиториал УРСС, 2004. 256 с.
27. Литвин І. М. Метафора в оригіналі та перекладі роману Ю. Винничука «Танго смерті». *Вісник Черкаського університету*. Черкаси, 2019. С. 30-34.
28. Лотман Ю. М. Структура художественного текста. Структура художественного текста. Анализ поэтического текста : моногр. Санкт-Петербург : Азбука, АзбукаАттикус, 2016. 704 с.
29. Лукин В. А. Художественный текст: Основы лингвистической теории и элементы анализа : учеб. пособ. Москва : Изд-во «Ось-89», 1999. 192 с.
30. Михайлов Н. Н. Теория художественного текста : учеб. пос. для студ. филол. фак-тов высш. уч. Заведений. Москва : Издательский центр «Академия», 2006. 224 с.
31. Олесь О. Збірка поезій. Київ : Центр навчальної літератури, 2020. 154 с.
32. Павлуцька В. О. Когнітивні аспекти дослідження метафори в політичному дискурсі. *Вісник Житомирського державного університету*. Житомир, 2009. С. 209-212.
33. Панасенко Е. А. Русские терминосистемы в аспекте семантической избирательности. На материале метафорических фрагментов естественных, технических и гуманитарных терминосистем : моногр. Москва : Флинта, 2018. 272 с.
34. Полозова И. В. Метафора как средство философского и научного познания : моногр. Москва : Академия 2003. 346 с.

35. Попова З. Д. Когнитивная лингвистика: учеб. пособ. Москва: Восток-Запад, 2007. 314 с.
36. Реформатский А. А. Введение в языковедение : учеб. пособ. Москва : АспектПресс, 2011. 536 с.
37. Речмедін В. Весняні грози. Київ: Радянськийписьменник, 1961. 478 с.
38. Рильський М. Т. Вибрані твори : лірика та поеми. Київ : Дніпро, 1977. 351 с.
39. Смолич Ю. К. Твори. Київ: Дніпро, 1971. Т. 2. 660 с.
40. Смущинська І. В., Циркунова І. В. Іронічна метафора та проблеми і шляхи її відтворення в перекладі. *Актуальні проблеми української лінгвістики : теорія і практика*. 2015. Вип. 31. С. 70-84.
41. Телия В. Н., Уфимцева А. А., Азнаурова Э. С., Кубрякова Е. С. Лингвистическая сущность и аспекты номинации. Языковая номинация. Общие вопросы. Москва : Наука, 1977. 198 с.
42. Телия В. Н. Типы языковых значений : моногр. Москва : Наука, 1981. 239 с.
43. Тимофеева О. В. Метафора в художественной репрезентации мира: на материале произведений английских и американских писателей : дис. ... канд. філ. наук : 215.005.01. Москва, 2011. 158 с.
44. Тютюнник Г. М. Вир : роман. Київ : Центр духовної культури, 2012. 543 с.
45. Українка Л. Твори:переклади. Нью-Йорк: ВидавниччаСпілкаТищенко&Білоус, 1954. 83 с.
46. Філянський М. Цілую землю : збірник віршів. Харків : Держ. Вид-во України, 1928. 122 с.
47. Франко. І. Я. Зів'яле листя. Львів : Літопис, 2009. 160 с.
48. Хлебникова А. Л. Метафорическое моделирование образов человека: к проблеме гендерной и этнокультурной специфичности. *Вестник Томского государственного университета*. Томск, 2016. С. 18-24.
49. Цицерон М. Три трактата об ораторском искусстве : трактат. Москва: Издательство «Наука», 1972. 475 с.

50. Чудинов А. П. Очерки по современной политической метафорологии: моногр. Екатеринбург : Урал. гос. пед. ун-т., 2013. 176 с.
51. Шеремет М. С. Дорога в життя: лірика. Київ : Радянський письменник, 1957. 159 с.
52. Шикалов С. В. Способы перевода метафор в концепции Питера Ньюмарка. *Вестник МГЛУ*. Москва, 2010. № 9 С. 156–162. URL: <http://www.thinkaloud.ru/science/shik-newmark.pdf> (Дата звернення: 22.09.2020).
53. Яшенкова О. В. Основи теорії мовної комунікації : навч. посіб. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 312 с.
54. Метафора и дискурс. URL: <http://www.philology.ru/linguistics1/arutyunova-90.htm> (дата звернення: 20.06.2020).
55. Битва в Сантьяго. Найжорстокіший футбольний матч за всю історію. URL: <https://suspilne.media/37943-bitva-v-santago-najzorstokisij-futbolnij-matc-za-vsui-istoriu/> (дата звернення: 15.07.2020).
56. Метафора в художественном тексті: функції, восприятіє, інтерпретація. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/metafora-v-hudozhestvennom-tekste-funktsii-vospriyatie-interpretatsiya> (дата звернення: 15.07.2020).
57. Способи передачі метафоричних одиниць при перекладі на українську мову на матеріалі роману У. Голдінга «Володар мух». URL: <http://eir.pstu.edu/handle/123456789/24649> (дата звернення: 15.07.2020).
58. Українформ. Цитати : Кравчук, Турчинов, Ілларіонов, Томенко, Бадрак. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/1632871-tsitati_kravchuk_turchinov_illarionov_tomenko_badrak_1918274.html (дата звернення: 15.07.2020).
59. Bickerton D. Prolegomena to a Linguistic Theory of Metaphor. New York : Oxford International Publishers, 2003. 289 p.
60. Booth. W. A Rhetoric of irony. Chicago : The University of Chicago, 1974. 292 p.

61. Charteris-Black, J. Politicians and Rhetoric: the persuasive power of metaphor, 4th Edition. Routledge, 2016. 394 p.
62. Durrell G. My family and other animals. London : Victor Gollancz, 1992. 256 p.
63. Joseph J. E. Language and Identity National, Ethnic, Religious : monograph. New York : Palgrave Macmillan, 2004. 268 p.
64. Farnsworth W. Farnsworth's Classical English Metaphor. Boston : Godine Publisher, 2016. 256 p.
65. Komissarov V. N., Korolova A. L. A manual of Translation from English into Russian. Moscow : Moscow High School. 1990. 127 p.
66. Lakoff J. Metaphors We Live By / J. Lakoff, M. Johnson. Chicago ; London: Univ. of Chicago Press, 1980. 242 p.
67. Leech G. Semantics. London : Penguin Books, 1990. 486 p.
68. Lewis R. D. When cultures collide : managing successfully across cultures. London : Nicholas Brealey Publishing Limited, 1996. 429 p.
69. Martel Y. Life of Pi. London: Cannongate, 2018. 448 p.
70. Mio, J. Presidential leadership and charisma: The effects of metaphor. URL: http://cognitivepolitics.ucr.edu/events/mio/mio_et_al_2005/ (дата звернення: 22.09.2020)
71. Newmark P. The translation of Metaphor. New Haven : Yale University Press, 1995. 314 p.
72. Richards I. A Theory of Metaphor. Oxford : Oxford University Press, 1996. 200 p.
73. Schäffner, Ch. Metaphor and translation: some implications of a cognitive approach. URL: <http://www.elsevier.com/locate/pragma> (дата звернення: 22.09.2020).
74. Snell-Hornby, M. Translation Studies: An Integrated Approach. Kent : Kent State University Press, 1997. 235 p.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

75. Касавин И. Т. Энциклопедия эпистемологии и философии науки. Москва: «Канон +» РООИ «Реабилитация», 2009. 1248 с.
76. Левит С. Я. Культурология XX век. Энциклопедия. Санкт-Петербург: Университетская книга, 1998. 447 с.
77. Longman Dictionary of English Language and Culture. Longman : Longman Group UK Limited, 1992. 1528 p.
78. Rundell M. Macmillan English Dictionary for Advanced Learners. London : Macmillan Publishers Ltd, 2007. 1746 p.
79. Tulloch S. Oxford Dictionary and Thesaurus. Oxford : Oxford Univ. Press, 1997. 1851 p.

SUMMARY

The presented paper explores the metaphors of the novella “My Family and Other Animals” by Gerald Durrell. The Ukrainian translation of the metaphors, which was done by L. Honchar, was also analyzed. Additionally, we have added our own translation of those metaphors, which, from our point of view, were not translated adequately enough. In the process of study of the theoretical foundations of metaphor’s translation, we were able to identify and analyze the type of the metaphor and its conceptual sphere, as well as to determine the translating means that were used in the process of translation into Ukrainian.

In the first chapter of the present paper, we consider the theoretical foundations of metaphor, its history and various classifications concerning its type and the means of translations. The second chapter of our paper fully addresses the definition and analysis of the metaphors which were found in the original book. Furthermore, we analyzed the translation of the metaphors and defined its adequacy.

As a result, we determined that metaphor plays one of the most essential roles in creating the atmosphere of the text and its aesthetic component. Analyzing the translation of the metaphors we found out that there are some difficulties which impact adequacy. This is due to a number of reasons, among which the following can be distinguished:

- high concentration of the author’s metaphors in the original text, which sometimes are challenging to translate;
- the text is replete with biological terms, which can be unfamiliar for the majority of readers;
- difference in cultural background of the English-speaking people and Ukrainian ones;
- personal style of the author, which is important to preserve in translation.

Summing up, we can say that the author’s idea is to bind different worlds: those of plants, animals and humans. The most common way to translate the

metaphors was to create an equivalent. We believe that translation into Ukrainian is adequate, because translating fiction it is quite difficult to preserve all the metaphors, and also convey the personal style of the writer, which, in our opinion, these translators managed to do.

Key words: *metaphor, translation, adequacy, nature-morphic metaphor, artifact metaphor, anthropomorphic metaphor*

Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ

Я, Штефанеса Людмила Михалівна, студент(ка) 2 курсу, форми навчання денна, факультету іноземної філології, спеціальність 035 Філологія, освітньо-професійна програма 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно) - перша англійська, адреса електронної пошти shtefanesa3@gmail.com,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Відтворення метафор повісті Джеральда Даррела “MyFamilyandOtherAnimals українською мовою”» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений/ознайомлена;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

- згоден/згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою Інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата Підпис ПІБ(студент)